

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

Kateřina Mládková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav sociálních studií

Skauting jako prevence rizikového chování

Autor: Kateřina Mládková
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních
Vedoucí práce: Mgr. Alena Knotková
Oponent práce: doc. PhDr. Iva Jedličková, Csc.

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Mládková

Studium: P18K0295

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Skauting jako prevence rizikového chování**

Název bakalářské práce Scouting as a prevention of risky behaviour
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá působením skautské organizace a skautských hodnot na děti ve starším školním věku jako prevence rizikového chování. Zkoumá, jak trávení volného času v dané organizaci ovlivňuje zkušenosti s problémovým chováním a názor na něj. Toto téma bylo zvoleno, protože sama autorka je členkou organizace Junák již několik let. V teoretické části se práce zaměřuje na skautské hnutí, charakteristiku adolescence, rizikové chování a jeho prevenci. V praktické části se zabývá analýzou rozhovorů se členy skautské organizace v rozmezí 11-15 let a zkoumá jeho možný vliv na trávení volného času. Jedná se tak o kvalitativní charakter výzkumu.

- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s.344. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MIOVSKÝ, Michal (ed.), SKÁCELOVÁ, Lenka (ed.), ZAPLETALOVÁ, Jana (ed.), NOVÁK, Petr (ed.), Primární prevence rizikového chování ve školství (2010), Praha: Sdružení SCAN, 1. vydání, ISBN: 978-80-87258-47-7
- PLAJNER, Rudolf, Úsvit českého junáctví, Junácké edice 1992, s. 288, ISBN: 80-85209-25-X
- SVOJSÍK, A.B. Základy junáctví. 3.vyd. Praha: Merkur, 1991. ISBN 80-7032-001-X
- ŠANTORA, Roman, NOSEK Václav, JANOVI Slavomil, DOSTÁL Václav (2013), Praha: Skautské století – historie, Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 1. el. vyd., ISBN: 978-80-7501-047-6
- THOROVÁ, Kateřina, Vývojová psychologie, Proměny lidské psychiky od početí po smrt, PORTÁL, s.r.o. 2014, str. 575, ISBN 978-80-262-0714-6

Zadávací pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Alena Knotková

Oponent: doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 16.10.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Výchova sportovce mladšího školního věku v kontextu Sokolského kodexu vypracovala pod vedením Mgr. Aleny Knotkové samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Dále prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové dne.....

.....

Kateřina Mládková

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Aleně Knotkové za cenné rady a připomínky při vedení této diplomové práce a zejména za její ochotu a vstřícný přístup.

Dále děkuji všem respondentům, kteří se podíleli na výzkumu.

Anotace

MLÁDKOVÁ, Kateřina. *Skauting jako prevence rizikového chování*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023, s. 58, Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá působením skautské organizace na děti ve starším školním věku. Konkrétně se práce soustředí na skautskou metodiku a hodnoty této organizace. Zkoumá pak, jak tento specifický přístup preventivně působí na členy hnutí a eliminuje výskyt rizikového chování. V práci je popsán vznik skautingu, jeho výchovná metoda a výchovné principy. Dále je v práci zmíněno období staršího školního věku z důvodu účasti této věkové skupiny na praktické části. Poslední teoretická část se věnuje rizikovému chování a okrajově popisuje jeho prevenci.

Výzkum byl proveden kvalitativní metodou a to rozhovory, které mají posloužit k zodpovězení stanovených výzkumných otázek a následně k naplnění hlavního cíle. Tímto výzkumem jsem chtěla zjistit pohledy skautských členů, a jakým způsobem skauting ovlivňuje jejich chování. Jak děti pocítují působení skautských hodnot a výchovných principů, kterých skauting užívá. Chtěla jsem zjistit, jaké výhody ve členství vnímají a co jim osobně přináší. Dále jsem se chtěla dozvědět, zda skauting podle dětí předchází vzniku rizikového chování a v čem konkrétně takové působení vnímají. Také jsem chtěla zkoumat, jakou zkušenost mají skautské děti ve starším školním věku s rizikovým chováním a jaký přístup ke konkrétním negativním jevům zaujímají.

Klíčová slova: skauting, skautské hodnoty, rizikové chování, prevence, volný čas

Annotation

MLÁDKOVÁ, Kateřina. Scouting as prevention of risky behaviour. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023, p.58, Bachelor thesis.

The bachelor thesis examines the impact of the scouting organization on older school-aged children. Specifically, it focuses on scouting methodology and the values of this organization. It explores how this specific approach acts preventatively on movement members and eliminates the occurrence of risky behavior. The thesis describes the origin of scouting, its educational method, and educational principles. Additionally, it mentions the period of older school age due to the participation of this age group in the practical part. The final theoretical section deals with risky behavior and briefly describes its prevention.

The research was conducted using a qualitative method, namely interviews, which were intended to answer the specified research questions and subsequently fulfill the main objective. Through this research, I aimed to understand the perspectives of scouting members and how scouting influences their behavior. I sought to determine how children perceive the impact of scouting values and educational principles employed by scouting. I wanted to find out what advantages they perceive in membership and what it personally brings to them. Furthermore, I wanted to discover whether, according to children, scouting prevents the emergence of risky behavior and how they specifically perceive such influence. I also aimed to examine the experience that scouting children in older school age have with risky behavior and the approach they take toward specific negative phenomena.

Keywords: scouting, scouting values, risky behavior, prevention, leisure time

Obsah

Úvod	9
1 SKAUTING	11
1.1 Definice skautingu	11
1.2 Vznik skautingu ve světě	12
1.3 Skauting v České republice	15
1.4 Program skautingu a jeho náplň	17
1.5 Specifika skautské výchovy	18
2 OBDOBÍ ADOLESCENCE	25
2.1 Experimentování, hledání vlastních hranic	25
2.2 Vnímání vlastního sebepojetí	26
2.3 Význam vrstevnické skupiny a její důležitost.....	27
2.4 Syndrom rizikového chování v dospívání	28
3 RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ A JEHO MOŽNÁ PREVENCE	30
3.1 Rizikové chování	30
3.2 Prevence	33
3.2.1 Primární prevence.....	34
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	38
4.1 Cíl výzkumu, výzkumné otázky	38
4.2 Použitá metoda výzkumu	38
4.3 Výzkumný vzorek	41
4.4 Analýza dat	43
4.4.1 Výzkumné kategorie	44
4.5 Rozbor výzkumných otázek	50
4.6 Shrnutí výzkumné části	53
Závěr	54
Zdroje.....	56
Přílohy.....	59

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá především českou neziskovou organizací Junák - český skaut a jejím preventivním působením na rizikové chování členů tohoto hnutí. Při utváření osobnosti dítěte hraje značnou roli právě volný čas. Náplní volného času bývají zájmové kroužky, které podporují v jedinci rozvoj osobnosti, jeho seberealizaci, jak fyzickou, tak duševní a v neposlední řadě působí socializačně. Právě skauting má za cíl vychovat ze svých mladých členů dospělé, kteří mají pevné hodnoty, jsou prospěšní společnosti, ale také sami sobě. V dnešní době je skauting ve většině zemích světa, v České republice je to momentálně nejnavštěvovanější volnočasová organizace pro děti a mladistvé. Skauting nabízí spoustu možností, jak si osvojit různé manuální i sociální dovednosti a využívat těchto dovedností i převzatých hodnot po celý život. Takové využití volného času lze označit za preventivní. Nemusí tak docházet ke sklonům k rizikovému chování jako je například závislostní chování, šikana, záškoláctví či agrese.

Hlavním důvodem výběru tohoto tématu je autorčino mnohaleté působení ve skautském středisku v Praze. Autorka v Junáku začala jako nejmenší členka, nyní je součástí hlavního vedení skautského střediska. Dalším motivem ke zkoumání skautského vlivu jako prevence rizikového chování je zájem autorky zjistit, jak právě členové Junáka vnímají skautské hodnoty. Co tyto hodnoty pro ně znamenají a zda je podle nich nějakým způsobem ovlivňují. Také se autorka chtěla dozvědět, jak důležitou součástí života pro ně skauting představuje.

Cílem bakalářské práce je na základě studia odborných pramenů a rozhovorů se členy skautského hnutí ve starším školním věku popsat a analyzovat výchovné působení skautského hnutí jako prevenci před rizikovým chováním. Dále v empirické části prostřednictvím rozhovorů s dětmi staršího školního věku je za hlavní cíl zjistit, jak podle dětí skauting preventivně předchází vzniku rizikového chování u svých členů. Důležitou součástí výzkumného šetření je zjistit, co pro děti skauting znamená, jakou zkušenost s rizikovým chováním mají a jak tuto zkušenost vnímají v souvislosti se členstvím ve skautu.

Práce se převážně zaměřuje na skautské hodnoty a výchovné principy skautingu. Zkoumá, jak tyto hodnoty členové vnímají, a jak se podle nich odráží na jejich chování. Dále práce zkoumá vztah dětí k rizikovému chování a dále, jaké faktory podle dětí ovlivňují vznik a výskyt takového chování. V poslední části se výzkum zaměřuje na souvislost skautingu a rizikové chování a předkládá názory pěti skautských členů na preventivní působení skautingu právě v rámci rizikového chování.

Předkládaná bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a výzkumnou část. V první kapitole teoretické části se práce věnuje historii vzniku a vývoji skautingu ve světě i na našem území. Další část kapitoly je věnována aktuálnímu skautskému programu a jeho strukturám. Poslední část se zabývá skautskou výchovou a to konkrétně skautskými principy, jako je skautský slib a zákon, dále pak metodikou, kterou skauting při své činnosti využívá.

Druhou kapitolou teoretické části je specifikace období staršího školního věku, protože výzkumná část tuto věkovou skupinu zkoumá a pracuje s ní. Části této kapitoly se zaměřují na charakteristické rysy tohoto období jako je experimentování a hledání vlastních hranic, vnímání vlastní osobnosti a s tím spojený i syndrom rizikového chování v dospívání. V poslední části kapitoly je uveden význam a důležitost vrstevnické skupiny, jako velmi ovlivňující faktor socializace dospívajícího jedince. A právě členství ve skautské organizaci přináší řadu vztahů, která se mění v přátelské skupiny někdy na celý život. Třetí a poslední kapitolou teoretické části je kapitola zabývající se rizikovým chováním. První část této kapitoly se zaměřuje na rizikové faktory, tedy na možné příčiny vzniku různých způsobů rizikového chování. V návaznosti na tuto část jsou uvedeny možné dělení rizikového chování dle několika autorů. Druhá část kapitoly se věnuje prevenci. Specificky prevenci rizikového chování, pod kterou se řadí primární prevence. Vzhledem k tématu práce se práce soustředí na primární prevenci nespécifickou, do které spadá pedagogika volného času a proto sem patří zaměření se na aktivní trávení volného času v souvislosti s prevencí.

Druhá část bakalářské práce je zaměřena na praktický výzkum, který se zabývá hlavním cílem práce, výzkumnými cíly a hledáním odpovědí na výzkumné otázky. Výzkum má kvalitativní charakter s metodou polostrukturovaného rozhovoru s pěti respondenty. Dotazovaní jsou členy skautského střediska ve starším školním věku. V poslední části předložené práce je analýza dat a následná interpretace v návaznosti na výzkumné otázky a jejich odpovědi.

1 SKAUTING

První kapitola bakalářské práce se zabývá skautingem. Nejdříve se bude zabývat historií a vznikem hnutí, konkrétně jeho zakladateli jak ve světě, tak u nás. Dále se lehce bude věnovat tomu, jak je to se skautským hnutím v současnosti, kolik má členů a jak funguje jeho vnitřní struktura. Poslední část této kapitoly je věnovaná skautské výchově. Budou zde popsány skautské principy a výchovné metody, jako je skautská slib, skautský zákon, skautský družinový systém, učení se zkušeností a další, které společně utvářejí skautskou výchovu a hodnoty, ke kterým organizace směřuje.

1.1 Definice skautingu

Skauting je celosvětové hnutí, které usiluje o všestranný rozvoj dětí a mladistvých až do dospělého věku. Cílí na mládež, které nabízí velmi pestrý program ve své vrstevnické skupině.

Předmětem činnosti Junáka je aktivní naplňování shora uvedeného poslání. Podpora všestranného rozvoje dětí a mládeže zahrnuje mimo jiné pořádání schůzek, výprav, táborů, setkání a her; vzdělávací, výchovné, kulturní, praktické, sportovní i další volnočasové aktivity; vydávání vzdělávacích, výchovných, metodických a dalších materiálů a publikací; pořádání kurzů a školení; činnost při ochraně přírody a krajiny; účast na životě občanské společnosti a rozvoji demokratické angažovanosti; sociální aktivity a podporu znevýhodněných skupin obyvatelstva; dobrovolnictví; prevenci před vznikem závislostí a dalších sociálně-patologických jevů; materiální a technickou podporu činnosti; provoz kluboven, základen, tábořišť i vzdělávacích center; podporu členů Junáka a péči o ně; činnost při správě organizace (Junák – český skaut, z.s., Stanovy spolku 2022, hlava 1 (5)).

„Skautování jest výchovný systém, výchovu a výuku rodinnou i školní doplňující, a to systém jak bohatý prostředky výchovnými, tak šťastně a důmyslně propracovaný a v četných zemích kulturních již rozvíjený a osvědčený.“ (Čáda, 1913, s. 6) Dále Čáda popisuje skauting jako oboustrannou výchovu ve vztahu dospělý – dítě. Zkušený dospělý vede v nejlepší smyslu a duchu mladistvé k fyzickému i duševnímu rozvoji, avšak i opačně dospělý se učí od jedince skrz jeho reakce a činy. Hlavním cílem takové výchovy je, aby

postupně jedinec začal vychovávat sám sebe, tedy k sebevýchově. V ten moment přejímá člověk veškerou zodpovědnost za své úmysly a činy.

Toto hnutí je definováno jako dobrovolná nepolitická výchova mladých lidí, otevřená všem bez rozdílu původu, rasové příslušnosti nebo víry, podle účelu, zásad a metod vytvořených zakladatelem. (Ekumenická lesní škola, 1992, str. 16)

1.2 Vznik skautingu ve světě

Ke vzniku skautingu a jeho prvotní myšlenky se často pojí několik známých jmen jako jsou J. J. Rousseau, J. A. Komenský a další, kteří se zabývali výchovou mladých lidí či prosazovali vztah k přírodě. Abychom pochopili původ a význam skautingu, je třeba ale zmínit dvě hlavní jména mužů, kteří se zasadili o strukturu takového skautingu, jaký se nejvíce podobá tomu dnešnímu.

V pohledu na výchovu mládeže se v mnohém shodovali, v dílčích názorech – například na pojetí a metody výchovy – se naopak rozcházeli. Dílo obou však zásadně ovlivnilo podobu českého skautingu. (Šantora, 2013)

Robert Baden Powell

Za zakladatele skautingu ve světě je považován především generál Robert Baden-Powell. Jeho zásadní výchovné myšlenky vznikly během jeho vojenské kariéry. Díky své pověsti válečného hrdiny z obléhání Mafekingu se stal jedním z nejslavnějších Angličanů té doby a právě i idolem mládeže po celém světě. Po svém vojenském úspěchu a slávě se rozhodl svou oblibu uplatnit u nového nearmádního výchovného hnutí, pro nás dnes již známé jako skauting. (László, 1999)

Po svém návratu z válečných cest byl Baden-Powell překvapen pohledem na žebráky v ulicích velkých měst. Jak sám napsal „tisíce žalostných ukázek chlapců a mladíků, bledých, shrbených a s úzkou hrudí, kouřících nekonečné cigarety, z nichž spousta žebrá” ho vedlo k tomu využít svůj potenciál a prestiž a tak napsal pro tuto mládež knihu. (László, 1999)

Tato kniha *Aids to Scouting* byla ale původně napsána jako armádní příručka pro výcvik kadetů, průzkumníků a zvědů a Robert Baden-Powell ji napsal ještě před

válečným obléháním Mafekingu. Když po válce zjistil, že jeho příručku využívají kluci jako návod pro své hry, rozhodl se knihu předělat tak, aby mládež vedl správným směrem a stali se z ní odpovědní občané a dobří lidé. (Šantora, 2013) Baden-Powell byl první, kdo převedl některé aspekty svého vlastního života a zkušeností do pedagogického modelu a podával je jednoduchým a praktickým způsobem tak, že byly přístupné všem a zvláště mládeži. Do jeho nové koncepce dobře zapadly i takové znalosti jako stopování, plížení, pozorování a další průzkumné techniky.“ (László, 1999, str. 32) Cílem původní verze příručky totiž bylo z kadetů vychovat dobré vojáky. Po sepsání svých názorů na výchovu chlapců, nabídl příručku polovojenské katolické organizaci Boys‘ Brigade. Tato nabídka však nebyla přijatá a tak se Baden-Powell rozhodl vyzkoušet své výchovné metody na vlastní pěst. (Šantora, 2013)

V roce 1907 uspořádal Seton v doprovodu svých přátel experimentální tábor pro cca 20 chlapců. Tento tábor měl již jednu z metodik současné skautské výchovy a to družinový systém. Baden-Powell nevěděl, jak tento systém bude přirozeně fungovat, pokud chlapci budou přijímat příkazy jednoho z nich. Také celkové prostředí přírody a pobytu v něm bylo pro chlapce novým zážitkem. Jeho hlavní myšlenkou byla výchovná cesta k seberozvoji. Prostředkem k dosažení tohoto cíle bylo postupné přebírání zodpovědnosti za své vzdělávání a jednání. Mladíci podle Baden-Powella měli provádět svou skautskou činnost po družinách vedených jedním z nich, “korneta” (rádce), kterého by si sami zvolili a pod dohledem dospělého by družinu vedli. (László, 1999)

Po úspěšném táboření Baden-Powell dokončil přípravy knihy a v roce 1908 začíná vycházet příručka *Scouting for Boys*.). Její autor si vytyčil jasný cíl a to nabídnout chlapcům velmi rozmanitý program nejrůznějších činností jako aktivity pod širým nebem, praktická cvičení a celkově vedení k tomu, jak být zdravějším, praktičtějším, bystřejším a podobně. Kniha byla napsána tak, aby zaujala mládež, která dosáhla jen malého či vůbec žádného vzdělání. Jasným a praktickým způsobem je vedla k tomu, jak by mohli žít lépe a zdokonalovat sami sebe. (László, 1999) V lednu stejného roku k propagaci knihy uspořádal tématickou přednášku v londýnském Birkenheadu. Akce měla takový ohlas, až vyvrcholila zrodem skautské organizace Boy Scout. (Šantora, 2013) Skauting se šířil Anglií jako lavina a již v květnu 1910 se stal nejdůležitějším skautským hnutím ve Spojeném království, které ke konci roku 1909 sčítalo 107 986 chlapců a dobrovolných vůdců. (László, 1999)

Ernest Thompson Seton

Seton a Robert Baden-Powell se osobně dobře znali. Generál R.B.P. použil ve svém výchovném systému mnoha výchovných prostředků a myšlenek Ernesta Thompsona Setona. Jejich spolupráce se vyvíjela zpočátku celkem úspěšně a šla tak daleko, že Seton přizval Baden-Powella dokonce do poradního sboru své „Lesní moudrosti Indiánů“ a sám pak později pomáhal zakládat badenpowellovský Boy Scouting of America, jehož se stal i náčelníkem. (Plajner, 1992, str. 25)

Setonova myšlenka o indiánském mládežnickém kmeni vznikla paradoxně díky vandalismu, kterého se mládež dopouštěla na jeho farmě. Po několika snahách farmu opravit Seton pochopil, že opravy nemají smysl a tak ho napadlo nabídnout prostor, kde mohou výtržníci lépe využít volný čas. Pozval chlapce do své indiánské vesnice, připravil kánoe, stany, týpí i jídlo a nechal je volně vybíjet energii. Večer jim vyprávěl o indiánech v přírodě a na tomto základě je motivoval a nadchnul pro napodobení utvořit si svůj vlastní „indiánský kmen“. Chlapci si zvolili náčelníka ze svých řad, zvolili radu kmene, strážce ohně, pokladníka i kronikáře. Seton byl zvolen jako medicinmanem a vytvořil zákoník a stanovy, ve kterých byla zašifrována odvaha, čest, laskavost a samostatnost. To byly první kroky, které vedly v roce 1902 k založení nového mládežnického hnutí *Woodcraft Indians*. Seton byl známým spisovatelem a v té době pro své indiány napsal první příručku *Svitek březové kúry*. (Šantora, 2013)

Nejvýdatnějším pramenem napájejícím český skauting byly myšlenky obsažené v Setonových knihách, zejména v „The Book of Woodcraft and Indian Lore“ (Kniha lesní moudrosti). Ještě před tím, než R.B.P. upravil svůj skautský výchovný systém tak, aby mohl být mezinárodně užíván, vedl Seton 300 000 členné společenství mladých lidí, které založil v roce 1902, pod názvem „Woodcraft Indians“. Vypracoval pro ně ucelený výchovný systém vhodný jak pro děti, tak pro dospělé obou pohlaví. Jeho základem byla péče o harmonický rozvoj těla, mozku, ducha a služby. (Plajner, 1992, str. 25) Setonův směr skautingu více usiloval o návratu člověka do přírody jako do vlastního domova. „*Indián nám zanechal svá poselství: Byl velký prorok života v přírodě. Byl mistrem lesní moudrosti. Hlásal posvátnou povinnost ctít, zkrášlovat a zdokonalovat své tělo a hledal ve všem krásu.*“ (Seton, 1991, s 11).

Jak Plajner dále zmiňuje, Setonovy hluboké výchovné myšlenky, pro něž býval označován jako „Komenský dvacátého století“, ovlivňovaly v prvním desetiletí dvacátého věku statisíce mladých lidí nejen v Americe, ale i v řadě kulturních států evropských. Dle

jeho slov měl Seton na rozvoj našeho junáctví větší vliv, než Baden-Powell. Setonova zdůrazněná výchova přírodou a v přírodě, jeho zidealizovaný Indián typu Vinnetoua byly české povaze mnohem bližší než Baden-Powellova výchova k dobrému občanství. (Plajner, 1992, str. 26)

1.3 Skauting v České republice

V České republice k dnešnímu dni je registrovaných 75 650 skautů a skautek v skautské organizaci Junák – český skaut ve 2 297 oddílech a jedná se o největší výchovnou organizaci u nás. Co se týče celosvětového měřítka, skauting je rozšířený do 216 zemí světa a sčítá neuvěřitelných 60 milionů členů. (Junák – český skaut, z.s., 2023)

Junák – český skaut, z. s. je dobrovolný, nezávislý a nepolitický spolek, jehož posláním a účelem je – v souladu s principy a metodami stanovenými zakladatelem skautského hnutí Robertem Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu A. B. Svojsíkem – podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě. (Junák – český skaut, z.s., 2022, hlava 1)

Historie vzniku

Zatímco v okolních zemích se skautingu chopili hlavně vojenští činitelé, pro český skauting je charakteristické, že u jeho kolébky stáli pedagogové. Zakladatel českého skautingu, Antonín Benjamín Svojsík, při kontaktu se skautingem rozpoznal, že se nejedná pouze o rozvoj tělesné zdatnosti, ale o zcela novou, zásadní strukturu výchovy mládeže. (Šantora, 2013)

Antonín Benjamín Svojsík

Již od útlého věku byl A. B. Svojsík pohybově nadán. Měl velmi rád sport, turistiku, chodil do Sokola. Láska k pohybu ho přivedla k rozšíření si své učitelské profese o tělocvik, který začal roku 1901 vyučovat na žižkovské reálce a později gymnáziu v Křemencově ulici v Praze. Byl odborně angažován v Sokole a ve svých 23 letech se stal náčelníkem Jungmanovy župy. Svojsík byl také hudebně nadán a spolu s Českým pěveckým kvartetem podnikli v letech 1905 až 1906 cestu kolem světa. Během cest se zajímal o sport, o organizaci školství a zejména o péči dětí a mládeže mimo dobu vyučování. (Plajner, 1992)

Ze Svojsíkova deníku je zřejmé, že o skautingu poprvé slyšel již v roce 1909 od Josefa Meilbecka a svého švagra Adolfa Stránského, který v Anglii studoval. V souvislosti s reformou tělocviku se Svojsík skautingu začal věnovat více a již v roce 1911 zkoušel tuto výchovnou metodiku uplatnit se svými žáky. V létě stejného roku se vydal do kolébky skautingu, aby fungování skautingu viděl na vlastní oči. (Šantora, 2013)

Vrátil se nadšený tak, že s několika lesními dělníky s venkovskými kluky postavili v lese u tchánovy myslivny „Vorlovy“ chatu z březových větví. A tam také se svým švagrem Dolfičkem Stránským začal překládat Baden-Powellovu knihu Scouting for Boys. (Junák – český skaut, 2018, str. 8) Po prázdninách Svojsík sestavil ze svých žáků ze žižkovské reálky pokusnou družinu, se kterou začal chodit hlavně do Prokopského údolí na výpravy. Zájem chlapců rostl a tak se Svojsík začal usilovat o větší rozmach – začal přednášet a psát články do novin a časopisů. V únoru roku 1912 vyšla první malá brožura Český skaut a hned v květnu téhož roku bible českých skautů Základy Junáctví (Junák – český skaut, 2018).

V roce 1912 vyrazil Svojsík pěšky od žižkovské reálky s asi třináctičlenou skupinou mládenců – junáků do Vorlovského podlesí postavit první skautský tábor. Veškeré táborové vybavení (cca 300 kg) vezli s sebou na velkém dvoukoláku, vzorně se střídali, a tak denně ušli 25 až 30 kilometrů. Po čtyřech dnech dorazili k vytouženému cíli – k Vorlovské myslivně (Junák – český skaut, 2018).

Po táboře na Vorlovech začal Svojsík hledat kvalitní a oddané dobrovolníky, jako vůdce do ještě nezaložených oddílů. Dlouhodobý kurz pro činovníky začal na jaře 1913. Dále Svojsík jezdil po republice a přednášel o novém výchovném směru jak mládeži, tak dospělým. Postupně tak začaly vznikat junácké družiny v Jičíně, Chodech, Domažlicích,

Benešově, Čáslavi, Nymburce i jinde. Toho roku se uskutečnilo 15 letních táborů pro junácké družiny.

Pro poučení vedoucích a propagaci pro veřejnost byl ještě koncem září 1913 postaven na Císařském ostrově ukázkový tábor – 8 podsadových stanů, brána, kuchyně s cihlovými kamny, stojany na jídelní misky a také improvizovaná truhlářská dílna. 15. června 1914 se junácký odbor stal samostatným spolkem s vlastními stanovami. Spolek se jmenoval Junák – Český skaut a do vínku si dal junáckou výchovu české mládeže od 10 do 18 let. Prvním starostou se stal MUDr. Čeněk Klika a vrchním vůdcem A. B. Svojsík. (Junák – český skaut, 2018)

Nutno podotknout, že A. B. Svojsík nebyl jediným, který se snažil prvky skautingu vnášet do pedagogického působení. Ve stejné době se pokoušel o první skautování Ing. Fr. Hofmeister, který ve svém článku z roku 1914 o sobě říká: „provádění hlavních skautských zásad v Čechách začal jsem časně z jara 1911 v Rožmitále, založit tam pro tento účel zvláštní kolonii. V době té byla to u nás naprostá novinka, neboť o skautu vědělo se zde ještě málo (Chtěl jsem však prováděti skauting již r. 1908 při projektované mnou dopravní akademii ve Vodňanech; ta však nebyla vládou povolena. Do organizace ústavu byl pojat skauting)“. (Plajner, 1992).

1.4 Program skautingu a jeho náplň

Skautské hnutí má propracovanou a ucelenou metodiku výchovy, tedy i velmi dopodrobna rozpracované struktury programu. Tento systém má vést mladého člověka tak, aby byl nejvíce neplněn jeho osobní růst. „Mezi hlavní prostředky patří: respektování mravních hodnot, týmová práce v malých skupinách, sebevýchova, motivace dětí pomocí příběhů, pobyt v přírodě, programy vedoucí k seberozvoji, průvodcovská role dospělých, služba společnosti, prostředí pro nové kamarádké vazby.“ (Junák – svaz skautů a skautek ČR 2011c)

Skautský program se uskutečňuje zpravidla na skautských schůzkách, výpravách a táborech. Schůzky má každá skautská družina většinou jednou týdně v jejich skautské klubovně či parku. Výpravy se plánují na jeden víkend v měsíci, kdy oddíly jezdí do přírody dle ročního období a počasí. Současným základním nástrojem pro tvorbu programu je Stezka, která nabízí skautům řadu možností, jak se rozvíjet, jak se naučit něco nového o sobě, o světě, o druhých.

Závěrem celého školního roku, tedy i skautského se koná tábor, který trvá 2-3 týdny v přírodě. Program na táborech je velmi pestrý, děti mají jak výtvarné, tak sportovní aktivity, učí se různým manuálním věcem - práce se dřevem, stavění menších staveb, vaření a podobně. Celý program je zasazen do rámcového programu, který konkrétní aktivity drží v jednotě a dává jim smysl, aby každá aktivita měla nějaký cíl a dobře na sebe navazovaly. Jedná se o aktivity a hry, které se zaměřují na seberozvoj, týmového ducha, pochopení a odpovědnost vůči druhým lidem.

1.5 Specifika skautské výchovy

Skauting je definován jako výchovné hnutí. To je bezpochyby jeho základní charakteristikou, a proto je dále podrobněji rozvedeno.

V nejširším slova smyslu lze výchovu definovat jako proces směřující k celkovému rozvoji schopností člověka. Skauting je třeba jasně odlišit od čistě rekreačního hnutí, což je obraz, který má v některých částech světa tendenci vytvářet. Navzdory důležitosti rekreačních aktivit ve skautingu jsou tyto aktivity pojímány jako prostředek k dosažení cíle, nikoli jako cíl sám o sobě.

Výchovu je také třeba odlišovat od procesu získávání určitých znalostí nebo dovedností. Jak bylo definováno výše, vzdělávání zahrnuje rozvoj schopností mysli "učit se poznávat" a rozvoj postojů "učit se být", zatímco proces získávání konkrétních znalostí nebo dovedností je znám jako "učení se dělat". Ačkoli oba aspekty jsou pro hnutí základní, získávání konkrétních znalostí nebo dovedností je prostředkem k dosažení cíle; tímto cílem je vzdělávání. (scoutdoc.ca)

Ze slov samotného zakladatele „V tom tedy spočívá nejdůležitější cíl skautského výcviku, a sice ne poučovat, ale vychovávat, to znamená vychovávat, aby se chlapec sám a z vlastní vůle učil věcem, které směřují k budování jeho osobnost.” (thedump.scoutscan.com/a2sm.pdf, str. 30)

Skautské principy

Principy jsou základní zákony a přesvědčení, které je třeba dodržovat při dosahování cíle. Představují kodex chování, který charakterizuje všechny členy Hnutí. Skauting je založen na třech obecných zásadách, které představují jeho základní zákony a přesvědčení. Označují se jako "povinnost vůči Bohu", "povinnost vůči druhým" a "povinnost vůči sobě" (scoutsdoc.ca).

Základní principy:

- povinnost k Bohu, chápána jako povinnost hledat a respektovat v životě vyšší hodnoty než materiální;
- povinnost vůči ostatním, chápána jako věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, snaha o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami; je pojata jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti, jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě;
- povinnost vůči sobě, chápána jako odpovědnost za rozvoj sebe sama.

Tyto základní principy jsou vyjádřeny ve skautském slibu a zákonu (Junák – český skaut, z.s., 2022, hlava 2 (6)).

Skautská metodika

Skautské metody jsou definovány jako soustava postupného sebevzdělávání prostřednictvím slibu a zákona, učení v činnosti, členství v malé skupině a rozvíjejících a stimulujících programů. (Ekumenická lesní škola, 1991, str.17)

Skautská výchovná metoda závazně charakterizuje skautskou výchovu. Vychází ze zásad stanovených již zakladatelem skautského hnutí, které byly ověřeny více než sto lety praxe i poznatky moderní pedagogiky. Je založena na osmi základních prvních, které dohromady tvoří vnitřně provázaný, nedělitelný systém: (Junák – český skaut, z.s., 2022, hlava 2 (9)).

- Učení se zkušeností – tato metoda vychází z přesvědčení, že člověk se nejlépe něco naučí tím, že to dělá; že znalosti, dovednosti i postoje si osvojí nejlépe za pomoci vlastních prožitků a zkušeností.
- Družina – skauting klade důraz také na sociální roli člověka, na schopnost být platným a odpovědným členem společnosti. Proto se skautská výchova soustřeďuje na malé, přirozené skupiny vrtevníků, která představuje pro mladého člověka citové zázemí stejně jako výzvu jeho rozvíjejícím se sociálním dovednostem a umožňuje lépe odhalit jeho silné stránky a uplatnit je ve prospěch celku.
- Symbolický rámec – skauting využívá her, příběhů, symbolů a vzorců, které jsou pro mladé lidi přitažlivé a skrze ně může být výchova účinná.
- Příroda – pro skauting je příroda nejen nejpřirozenějším výchovným prostředím; je i předmětem zájmu, péče a ochrany; stejně jako je zdrojem citového a duchovního rozvoje.
- Program osobního růstu – skauting se snaží a velmi podporuje všestranný individuální rozvoj každého člena založený na jeho vnitřní motivaci a její podpoře.
- Dospělí průvodce – dospělí ve skautingu hrají roli průvodců mladšího člověka, tedy těch, kteří mu nejen ukazují cestu, ale také mu pomáhají, podporují jej a povzbuzují.
- Zapojení do společnosti – zapojením se do společnosti skauting přispívá k utváření lepšího světa jak skrze činnost samotnou, tak i jejím využitím pro výchovné účely. Skauti a skautky v rámci služby nejčastěji působí v místní

komunitě a přispívají při tom k řešení lokálních i globálních výzev. (Junák – český skaut, z.s., 2022, str. 3-4)

Interpretace skautského zákona

Skauti a skautky na celém světě se řídí stejnými ideály, zákony jsou pro každého stejné. Skautský zákon nám říká, jak máme myslet, mluvit a jednat. Je poměrně stručný a jasný, ale stejně jako je tomu u skautského slibu, není skautský zákon zákonem nařízeným. U slibu jsou z takového důvodu obsažena slova „jak dovedu nejlépe“, což značí největší snahu jedince, ale zároveň i upozorňuje, že v nějakých situacích se dle zákonu řídit nebude. Jsou to zákony a zásady, ke kterým by se skaut měl hlásit celý život, ať už je kdekoliv. Slib i zákon jsou jakýmsi průvodcem skauta ke správnému životu. Pokud se junák bude chovat dle slibu i zákonu, jde správným příkladem pro okolí a může jej tak pozitivně ovlivnit. (Baden-Powell, 1993)

Skautské zákony jsou určitými dveřmi k seberozvoji a udržování si dobrých vztahů s ostatními. Skautský zákon je přehledným vyjádřením výčtu bodů, které jsou stručné, dobře zapamatovatelné pro děti. Je to způsob přeřikávající skautské hodnoty. Výčet toho, co má cenu – pomáhat, starat se o přírodu, cenit si vztahů, říkat pravdu.

Pro dospělé osoby, kteří si vlastní hodnoty dokáží popsat vlastními slovy, jsou zákony o něco méně přínosné než pro děti, které si postupně tvoří vlastní žebříček hodnot, poznávají, co je správné a co naopak špatné. Tak dostávají pomůcku zevnějšku. Zákonů je dohromady deset, tedy je to takové skautské desatero. (Skautské prameny, 1995)

1. Skaut je pravdomluvný.

„Když Baden-Powell psal první bod zákona, viděl pře sebou v duchu svět nových lidí nemajících před sebou žádná tajemství. Lidé jednající otevřeně, přímo a jasně.“ (Philipps, 1946, str. 6)

Prvním průvodcem junáka je pravda a z toho jednání pak vyplývá důvěra, které se každý skaut těší. Řekne-li skaut: „Na mou čest, tak to je“, pak je to skutečně tak, jakoby složil slavnou přísahu. (Plajner, 1992, str.130)

2. Skaut je věrný a oddaný.

Junák je v pravém smyslu loajální. Je věrně dbalý povinností k svým rodičům, k své vlasti, nadřízeným i k svým zaměstnavatelům. Stojí při nich v dobrém i zlém a proti každému, kdo jest jejich nepřítelem. (Svojsík, 1991, str. 674)

3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.

Povinností junákovou je býti jiným užitečným a pomáhati jim.

Junák koná svou povinnost především ostatním, nedbaje své zábavy, svého pohodlí, svého bezpečí, ba i svého života. Má-li na vybranou mezi dvěma činy, zeptá se: „Co je lepší pro jiné?“ A učiní pak toto. Dle sil svých se snaží každodenně vykonati aspoň jeden dobrý skutek, skutek lásky. (Plajner, 1992, str. 130)

Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.

Junák je přítelem každému člověku a bratrem každého skauta, ať náleží třídě společenské kterékoliv. (Plajner, 1992, str. 131) Tento zákon se může zdát oproti ostatním spíše pasivní, nemusí nic konat, o nic se snažit. Opak je pravdou – na každém místě, v kterékoliv době neexistuje člověk, který nepotřebuje přítele. Proto se skaut snaží být přítelem i těm, kteří to potřebují.

4. Skaut je zdvořilý.

Junák je zdvořilý ke všem, zejména však je ohleduplný k ženám a dětem, k učitelům, spisovatelům, zasloužilým mužům, starým lidem a mrzákům. Za pomoc nebo úsluhu nesmí bráti žádné odměny. (Plajner, 1992, str. 131) Skaut je zdvořilý i ve svém slově. Vždy si může vybrat, zda bude laskavý k ostatním nebo se zachová hrubě.

5. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.

Junák je ochráncem zvířat před trápením a nezabíjí zbytečně ani toho nejmenšího tvora; zabití zvíře pro potravu je dovoleno. (Svojsík, 1912, str. 676) Jak Philipps píše, dobrý skaut pokládá život za největší výtvor, který byl stvořen Bohem. Na tomto výtvoru bychom se všichni měli společně podílet a být jeho přítelem.

6. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.

Junák je poslušen rozkazů svých rodičů, vůdců a rádců v družině a vůbec každého představeného bez výhrady. Svou povinnosti vykoná ihned, pak teprve oddá se hře

a odpočinku. (Svojsík, 1912, str. 676) Baden-Powell k tomu dodává, že i když skaut dostane příkaz, se kterým nesouhlasí, musí ho i přes to vykonat. Až po vykonání může sdělit svůj názor, své námitky. To ale platí v případě, pokud se jedná o skautský kolektiv. V takovém kolektivu se spoléhá na zkušeného vedoucího, který bude vždy jednat ve prospěch ostatních, nikoliv proti bratrům a sestřám.

7. Skaut je veselý myslí.

Junák se usmívá a prozpěvuje si za všech okolností. Dostane-li rozkaz, poslechne rád ochotně a vesele, ne loudavě a mrzutě. Skauti nelekají se obtíží, nestěžují si, neklejí nýbrž jdou s úsměvem prozpěvující si. (Svojsík, 1912, str. 676) Jeho význam by měl vyjadřovat to, že skaut zachová klidnou a veselou mysl i v nesnázích. Snaží se úsměvem a veselým přístupem pomoci ostatním s jejich problémy a nesnázemi, jelikož se pak nepříjemné věci lépe řeší. Rozhodně se nerozumí, že veselá mysl znamená dělat za každou cenu vtip.

8. Skaut je hospodárný.

Skaut je šetrný; chrání si každý haléř, který může ušetřit a ukládá ho do banky nebo do spořitelny, aby měl zálohu pro zlé časy a nepřípadl na obtíž jiným, aby mohl pomáhat, jsou-li v nouzi. (Svojsík, 1912, str. 676 – 677) To především znamená neplýtvat, vážit si věcí, umět využít nevyužité. Skaut by měl správně a ohleduplně nakládat se vším, co je mu svěřeno a nic vědomě neničit.

9. Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.

Junák je čistý myslí, slovy i skutky. Pohrdá hloupým hochem, který mluví nestydatě a nedá se svést ani k nečistému mluvení, ani myšlení, tím méně konání. Junák je čistý, jasné myslí a mužný. (Plajner, 1992, str. 132) Jsou skutky, které děláme, protože chceme my a jsou skutky, které po nás chce okolí. Skaut by si sám měl za sebe umět říct, jestli čin, který dělá je správný, nikomu neubližuje a samotnému se nepříčí. Měl by jednat dle svého uvážení a pokud se bude řídit všemi výše zmíněnými zákony, jeho uvážení by mělo být správné.

Skautský slib

Skautský slib je prvek skautské metodiky. Prostředek, který skautům pomáhá docílit skautských zákonů. Je typickou věcí, která vede od výchovy k sebevýchově. Je to možnost ubírat svůj život nějakým směrem. Lidé, kteří skautský slib skládají v obvyklém věku třináct až patnáct let, mají chuť a energii být tvůrcem svého života a posouvat se vpřed. Skaut přestává být dítětem, jehož život tvoří zdruzí, začíná sám uvažovat, rozhodovat se a určovat, co je správné. Slib je pro něj pomůcka na cestě životem. Rozhodně slib ani zákon nemají být striktně dodržovaná pravidla, při jejichž porušení skaut automaticky přestává být skautem. Takto zní:

*„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:
sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době
plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské
duší i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližním.“*

Po složení slibu mohou věřící skauti připojit prosbu: K tomu mi pomáhej Bůh.

Heslo skautů: Buď připraven!

Skautské heslo anglických skautů „Be prepared!“, přeloženo do češtiny „Buď připraven!“, zní příjemně a bylo u nás přijato bez váhání hned v počátcích junáctví. Také jeho výklad, zdůrazňující připravenost mravní i fyzickou, byl sympatický a neměnil se takřka po půl století.

Svojsík i Seifert shodně vysvětlovali, že připravenost duší (myslí) spočívá v poslušnosti, v promyšlení každého případu a ve vykonání činu v pravý čas. Připravenost tělesná pak označuje fyzickou otužilost a všestranné tělesné zdatnosti. (Plajner, 1992, str. 128)

V tomto mezinárodním hnutí se vytyčují tyto čtyři zásady skautingu. Je to povinnost k Bohu, která v dnešním převážně ateistickém světě ustupuje do pozadí, dále je to povinnost k bližnímu, povinnost k sobě a věrnost ke skautskému slibu a zákonu.

2 OBDOBÍ ADOLESCENCE

V této kapitole se práce bude zabývat specifiky dospívajícího období života, adolescenci. Věnuje se tématům jako je vymezení se vůči autoritám, změna pohledu na sebe samého a tedy i osobní sebevědomí a sebeúcta. V další části kapitoly je zmíněna důležitost vrstevnických skupin a s ní spjatá možná rizika.

V adolescenci dochází k prudkému nárůstu rizikových faktorů, které ohrožují jak fyzické zdraví, tak zdraví mentální (psychické). V tomto období vzniká, nebo významně narůstá počet psychiatrických diagnóz, nejčastěji se jedná o deprese, problémy s chováním a poruchy příjmu potravy. (Sobotková, 2014, str. 41)

Jak Peterson a Taylor uvádí, okolí klade na adolescenta více sociálních požadavků, a tím připravuje ho tak na samostatný život a sociálně zodpovědné chování. V souvislosti s tím je dospívající vystaven vyšší míře stresu, což se může projevit úzkostí a odmítáním dospělosti. Častější zajázení puberty je považováno za rizikový faktor pro vznik nejrůznějších psychických problémů a obtíží. (Thorová, 2014, str. 414)

2.1 Experimentování, hledání vlastních hranic

Změny v období dospívání probíhají kontinuálně a vždy v souvislosti s mnohofaktorovými vlivy prostředí, jejichž výsledná součinnost určuje, zda konečné změny budou pozitivní nebo negativní. (Thorová, 2014, str. 414)

Provokativní chování a testování reakcí dospělých může působit na okolí velmi nezrale a naivně, ale slouží k získávání sociálních zkušeností. Dospívající vybrušuje svoje sociální dovednosti obvykle v bezpečném prostředí, tedy vůči osobám slabším či členům jiných vrstevnických skupin, kdy adolescent cítí podporu své skupiny. Mnoho dospělých vzpomíná na vlastní nevhodné chování vůči vrstevníkům. V době dospívání je zapotřebí dospívajícímu aktivně s rozvojem sociálních dovedností pomáhat, což je nejlepší prevencí vzniku konfliktních situací. (Thorová, 2014, str. 415)

Riskantní jednání zastává důležitou funkci v adolescentově psychosociálním vývoji. Experimentování s riziky je v období dospívání typické, většinou přechodné, avšak nelze opomenout možná zdravotní rizika a důsledky, které mohou přetrvávat nebo se objevit v dospělosti. Uvádí se, že až šedesát procent jedinců se během dospívání zapojí alespoň

do jedné z forem rizikového chování. Hovoří se o tzv. morbiditě mládeže, která je aktuálně hlavní příčinou mortality v tomto vývojovém období. V této souvislosti Světová zdravotnická organizace (WHO) stanovila adolescenty jako samostatnou rizikovou populační skupinu a zdraví dorostu je definováno kromě jiného také nepřítomností rizikového – problémového chování. (Bělík, Hoferková, 2018, str. 15)

2.2 Vnímání vlastního sebepojetí

Dospívající hledá nový smysl vlastního sebepojetí a jeho kontinuity. Usiluje o integraci jednotlivých složek vlastní identity, které se v této době mění. Dospívající si osvojuje nové kompetence a získává nové role, s nimiž se musí nějak vyrovnat a zaujmout k nim nějaký postoj – hodnotí jejich význam pro jiné i pro sebe sama. (Vágnerová, 2000, str. 166)

Dle Širůčkové in Miovský (2010) percepce vlastní sebehodnoty vybízí jedince k takovému jednání, které mu jeho vnímání vlastní hodnoty nenaruší. Myšleno tak, že pokud je jeho sebehodnota narušena (např. trest, ponížení), bude se snažit takovému chování vyhnout.

Pro dospívajícího je důležitá sebeúcta, která bývá v tomto období labilní a zranitelná. Sebeúcta dospívajícího zahrnuje dvě složky: aktuální pocity a bazální sebeúctu, která představuje určitý základ, vytvářený dětskou zkušeností v průběhu celého dosavadního života. V pubertě osciluje především aktuální sebeúcta. Ta závisí na tom, jak se právě vztahovačný a precitlivělý pubescent cítí, jak jej ovlivnily náhodné události, kterým ve své generalizované nejistotě zatím nedovede dobře ovládat. Sebeúctu ovlivňují pubescentovy pochybnosti o sobě samém, které vedou k přesvědčení, že jej neberou vážně ani ostatní. Sebedůvěra je do značné míry sociálně ovlivněna, závisí na přijetí a ocenění jinými lidmi, v tomto věku zejména vrstevníky. Jejich názor se v době puberty stává velmi důležitým kritériem sebehodnocení. (Vágnerová, 2000, str. 168)

2.3 Význam vrstevnické skupiny a její důležitost

V adolescenci nabývají na významu vrstevnické vztahy, zvyšuje se jejich formující vliv na osobnost a chování dospívajícího, rozvíjí se jeho schopnost kooperace. Změny v období dospívání probíhají kontinuálně a vždy v souvislosti s mnohofaktorovými vlivy prostředí, jejichž výsledná součinnost určuje, zda konečné změny budou pozitivní nebo negativní. (Lerner, In Thorová, 2014, str. 414)

V procesu rozvoje individuální identity hraje velkou roli přechodné stadium tzv. skupinové identity. Tato varianta funguje jako podpora dosud nejasné a nejisté individuální identity dospívajícího jedince. Vytváří se prostřednictvím ztotožnění s nějakou skupinou, která jedince přijatelným způsobem definuje, a podporuje tak jeho sebevědomí. Čím je identifikace se skupinou intenzivnější, tím větší je potřeba konformity k jejím hodnotám a normám, resp. i snaha o viditelné vyjádření skupinové příslušnosti. Z toho vyplývá sklon k uniformitě oblečení a úpravy, projevů chování, způsobu vyjadřování, zájmů atd. Uspokojující identifikace se skupinou nakonec usnadňuje i sebeakceptaci (zejména jestliže byl jedinec skupinou přijat a pozitivně hodnocen). (Vágnerová, 2000, str. 168)

Vrstevnické skupiny jsou pro dospívajícího jedince velmi důležité. Adolescent má potřebu někam patřit, být něčeho součástí a to může přinést i řadu rizik. Jedinec využívá několik způsobů chování, aby se pozitivně adaptoval do skupiny.

Sobotková (2014) uvádí jako jednu z hlavních potřeb adolescentů potřebu komunikovat s vrstevníky. Komunikace bývá povzbuzena některými druhy rizikového chování např. konzumace alkoholu, marihuany pro navození atmosféry otevřenosti a relaxace. Další apativním způsobem je sdílení zážitků a emocí, kdy se jedná o potřebu sounáležitosti a vyjádření identity se skupinou. Možné rizikové chování může být např. užívání psychoaktivních substancí a nebezpečné chování. Sdílený rituál je také jedním z charakterů vrstevnické skupiny. Jedná se o opakování konkrétních činů při konkrétní situaci např. rituál sdílení marihuanového „jointa“, nebo i skupinové agresivní chování nebo sexuální chování. Jedním z charakterů adaptace do skupiny v adolescenci je potřeba být součástí, s tím souvisí způsob chování napodobování. Ve skupině adolescentů napodobují jednotlivci rizikové chování, které vidí u ostatních. Iluze kontroly spěje k úpravě reálného vnímání rizika a vystavuje tak adolescenty nebezpečným situacím, které nejsou schopni sami kontolovat a zdravě posoudit.

2.4 Syndrom rizikového chování v dospívání

V souvislosti s rizikovým chováním můžeme hovořit o tzv. Syndromu rizikového chování v dospívání. Znamená experimentování s rizikovými způsoby chování. Dá se považovat za součást vývoje dospívajících a ve většině případů během tohoto období vymizí. To ale neznamená, že jedince může toto chování ohrozit v dalším životě. (Bělík, Hoferková, 2016, str. 15)

Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) jsou adolescenti samotnou rizikovou skupinou. Syndrom rizikového chování v dospívání (SRCH – D) může představovat tři druhy chování:

- a. zneužívání návykových látek (klesá věk uživatelů, roste podíl dívčí populace),
- b. negativní jevy v oblasti psychosociálního vývoje (maladaptace, poruchy chování, agrese, delikvence, kriminalita, sociální fobie, sebepoškozování, sebevražednost),
- c. rizikové chování v oblasti reprodukční (předčasný sex, předčasné rodičovství, časté střídání partnerů, pohlavní nemoci (Sobotková a kol. 2014). (Bělík, Hoferková 2016, str. 15)

V dospívání se rozvíjí abstraktní myšlení, v důsledku kterého pak adolescenti přikládají svým myšlenkám a nápadům účinnost bez hranic. Extrémní eskalací jejich myšlení je postoj „mně se nemůže nic stát“, který adolescentům umožňuje hledat své hranice a experimentovat, což je v tomto období přirozené a žádoucí, ale může skýtat nebezpečí v podobě rozvoje rizikového chování. (Širůčková, in Miovský, 2010)

Výše uvedené formy jednání se zřídka vyskytují izolovaně, což doložil již v 80. letech 20. století Jessor, který formuloval syndrom problémového chování. Vymezoval ho jako takové chování, které je (společností, skupinou) vnímáno jako problém, jako zdroj obav nebo jako nepřijatelné vzhledem k obecně závazným normám společnosti. Označení „syndrom“ znamená, že adolescent, který se chová rizikově v jedné oblasti, se bude rizikově chovat také v dalších oblastech. Do syndromu problémového chování zařazoval Jessor např. negativní postoj ke vzdělávání, záškoláctví, užívání návykových látek, agresivitu a delikvenci, vyhýbavé chování ve vztahu k rodičům nebo rizikové sexuální chování, zejm. Předčasný sexuální styk. V novějších (zejména psychologických

a adiktologických) odborných pracích je užíváno označení syndrom rizikového chování v adolescenci (SRCH-D). (Bělík, Hoferková, 2018, str. 14)

3 RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ A JEHO PREVENCE

Třetí kapitola předkládané bakalářské práce se zabývá problematikou rizikového chování. S ohledem na předchozí kapitolu se zaměřuje na problematické chování u mladistvých. Nejprve vysvětluje pojem rizikové chování, poté uvádí faktory, které se s takovým chováním pojí. Dále zmiňuje několik možných dělení rizikového chování. Druhá část kapitoly se věnuje prevenci, především primární prevenci. Tu popisuje a předkládá různé způsoby primární prevence.

3.1 Rizikové chování

Samotný pojem rizikové chování vychází z psychologického pohledu na problematiku a označuje chování, jímž jedinec či skupina ohrožuje sám sebe, ale zároveň může ohrožovat společnost. (Bělík, Hoferková 2016, s.13)

Rizikové faktory

Skopalová (2010, str. 9) uvádí: „za příčiny jsou považovány ty skutečnosti, které ovlivňují její existenci. Jde o jevy nebo také celé procesy, které do jisté míry vedou a napomáhají ke spáchání protiprávní činnosti. Rizikové chování je výsledkem vzájemně působících sil a faktorů. Nelze však vždy určit, který z nich má větší díl viny. I přes to bývá na prvním místě uvedena rodina, následuje vliv vrstevnické skupiny.“ (Bělík, Hoferková 2016, str. 14)

Porozuměním rizikových faktorů a procesů můžeme identifikovat adolescenty, kteří nejčastěji potřebují včasnou intervenci, ale vyjasnění protektivních faktorů a procesů resilience může pomoci k zásahům u jedinců, kteří to nejvíce potřebují. Protektivní faktory jsou takové atributy jedince, prostředí, situací a událostí, které snižují pravděpodobnost vzniku patologických jevů vyplývajících z rizikového chování. Resilienci chápeme jako postup vzájemného působení mezi jedincem a prostředím, který vede k pozitivní adaptaci na nepříznivé podmínky. Je to schopnost jedince reagovat pozitivně, společensky přijatelně, přestože zažívá významné nepřízně či traumata. (Sobotková, 2014, str. 42) Motivace, postoje, sebehodnota a seberegulační mechanismy osobnosti indikují určitou dispozici k rizikovému chování. Míra motivace jedince dosahovat svých cílů a očekávání úspěchu v jejich naplňování ovlivňují způsoby chování, které si k tomu jedinec vybírá. V situacích opakovaného nebo předpokládaného

neúspěchu může volit právě rizikové způsoby chování, díky kterým svých cílů dosáhne, anebo mu alespoň umožní se s neúspěchy vyrovnat. (Miovský, 2010, str. 36)

Součástí příčin rizikových jevů a rizikových faktorů jsou teorie vzniku rizikového chování, které můžeme rozdělit do tří obecných skupin. Mezi dané skupiny zařazujeme tři základní teorie. Teorie biologicko – psychologické jsou charakteristické tím, že hledají souvislosti mezi chováním a charakterem jedince. Do charakteru jedince zařazujeme tělesnou stavbu, genetiku, enzymy či hormony. Teorie sociálně – psychologické lze zaměřit na sociální učení, temperamentové a osobnostní rysy a kognitivní styly. Do teorií sociologických zařazujeme společenské a kulturní kontexty vzniku rizikového chování. (Sobotková, 2014) Syndrom rizikového chování se opírá převážně o tři skupiny faktorů. První takovou skupinou jsou faktory biologické, které jsou neovlivnitelné. Takovými faktory jsou například vrozené handicapy, pohlaví, tělesná destrukce, fyzická odolnost. Další skupinou jsou faktory psychologické, do kterých se řadí rysy osobnosti, sebepojetí, hodnotová orientace, morálka. Třetími faktory jsou faktory se sociálním kontextem, kde hraje velkou roli prostředí jako je sociodemografické, rodinné prostředí, prostředí vrstevnických skupin apod. (Sobotková, 2014) Méně ohroženi budou ti, kteří mají zevnitřně společenské normy, dění okolo sebe vnímají jako ovlivnitelné a cítí se za ně odpovědní. (Miovský, 2010, str. 36)

Několik možných dělení rizikového chování

V současné době se zejména v pedagogice a psychologii používá označení rizikové chování či rizikové jevy. Můžeme shrnout v zásadě dvě pojetí (Hoferková, 2017):

- I. rizikové chování jako „prepatologie“: První pojetí používá rizikové jevy k označení takových forem jednání, které vyjadřují nesoulad mezi očekáváním prostředí a možnostmi jedince. Důležité je, že se jedná o méně závažné jevy. I když se nejedná o závažnější jevy, mohou představovat určitý předstupeň k jevům nebezpečnější povahy. (Bělík, Hoferková, 2018, str. 10)
- II. rizikové chování jako nadřazený pojem: Druhé pojetí chápe rizikové jevy jako souhrnné označení pro všechny projevy chování bez rozdílu stupně závažnosti, které představují riziko poškození zdraví jedince či jeho okolí. Přičemž není stěžejní, zda se jedná o chování, které přímo porušuje platné sociální normy dané společností či skupiny. (Bělík, Hoferková, 2018, str.10)

Dolejš vytvořil přehled jednotlivých pojmů spadajících pod porušování sociálních norem mládeže. Sám zobrazení popisuje takto: „Zastřešujícím pojmem je ‚rizikové chování‘, které obsahuje jak vykřikování během vyučovací hodiny (problémové), tak i krádeže a šikanu (delikventní). Na jednom konci tohoto pojmu stojí lhaní, podvádění (disociální), uprostřed se nachází vandalismus (asociální) a na opačném pólu fyzické ubližování (antisociální). (Bělík, Hoferková, 2018, str. 10-11)

Matoušek a Matoušková dělí rizikové chování podle stupňů závažnosti a subjektu, kterým je daným chováním poškozen. První kategorie zahrnuje mládež zvýšeně zranitelnou. V etopedické terminologii se uvádí označením „děti v riziku“ (at-risk youth) a představuje takové děti, v jejichž životě jsou přítomna rizika spojená s jejich osobností (např. nízká inteligence, ADHD), s jejich rodinou (sociálně deviantní jednání, nízký socioekonomický status), se školou (šikana, špatné klima) nebo se společností (charakter urbanizace, úroveň komunitní společnosti apod.); v jejich důsledku se socializace dítěte vyvíjí rizikově nebo je dokonce blokována (Bělík, Hoferková, 2018, str. 13). Do druhé kategorie řadí autoři chování, kterým mládež ubližuje zejména sobě (např. autoagresivní jednání jako sebevraždy, sebepoškozování, poruchy příjmu potravy, zneužívání návykových látek). Třetí kategorie pak obsahuje jednání, které představuje riziko pro okolí, respektive zájmy jiných lidí nebo společnosti (např. kriminální chování). Toto dělení pokládáme za zásadní, neboť upozorňuje nejen na děti rizikově se chovající, ale již na děti v riziku, na které by měla cílit primární prevence a raná intervence. (Bělík, Hoferková, 2018, str. 13)

Jak píše Bělík s Hoferkovou mezi rizikové jednání zahrnuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy následující:

- interpersonální agresivní chování – agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus, xenofobie, homofobie,
- delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům – vandalismus, krádeže, sprejství a další trestné činy a přečiny,
- záškoláctví a neplnění školních povinností,
- závislostní chování – užívání všech návykových látek, netolismus, gambling,
- rizikové sportovní aktivity a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
- spektrum poruch příjmu potravy

- negativní působení sekt a
- sexuální rizikové chování.

Miovský (2010) k těmto jednáním doplňuje navíc ještě dva okruhy, které se z hlediska výskytu v populaci začínající stávat hlavními ohnisky pro preventivní práci. Tyto okruhy ale nelze přímo jednoznačně zahrnout pod pojem rizikové chování:

- okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte,
- spektrum poruch příjmu potravy.

„Je nutné si uvědomit, že se u dětí velmi zřídka v praxi vyskytují uvedené problémy izolovaně. Tedy, že v naprosté většině případů existuje spíše kombinace typů rizikového chování nebo dochází k přecházení od jednoho k druhému.“ (Miovský, 2010, str. 25)

3.2 Prevence

Vymezení pojmu

Pojem prevence pochází z lat. *Preavenire, praevenio*, což znamená předejít či předstihnout, předcházet. (Šenková, In Bělík, Hoferková, 2016, str. 18) Dále je zajímavý pohled Radimeckého (2012), který se opírá o anglickou variantu slova prevent rozloženou na prefix pre- a kořen -event-, což lze do češtiny převést jako před událostí. (Bělík, Hoferková, 2016, str. 35)

„Prevenčí rozumíme všechna opatření, která směřují k předcházení a minimalizaci jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledky. Prevenčí může být jakýkoliv typ výchovné, vzdělávací, zdravotní, sociální či jiné intervence směřující k přecházení výskytu rizikového chování, zamezující jeho další progresi, zmírňující již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky.“ (MŠMT, 2013, str. 8)

Prevence rizikového chování

Tento pojem je často užíván i v běžném životě a můžeme ho definovat jakou soustavu opatření, která mají předcházet nějakému nežádoucímu jevu, například nemocem, drogovým závislostem, zločinům, nehodám, neúspěchu ve škole, sociálním konfliktům, násilí a podobně. (Bělík, Hoferková, 2016, str. 18)

Za prevenci rizikového chování považujeme jakékoliv typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky. (Miovský a kol., 2010, str. 24)

3.2.1 Primární prevence

Existuje několik klasifikací prevence. V současné době můžeme primární prevenci rozdělit do dvou skupin – na specifickou a nespecifickou. Specifická prevence se zaměřuje přímo na konkrétní rizikovou oblast a snaží se zabránit vzniku sociálně patologickým jevům. (Troppová, 2013)

Rámcový vzdělávací program (RVP pro základní vzdělávání, 2017) vymezuje základní cíle osobnostní a sociální výchovy, které podporují působení primární prevence. Jedná se především o:

- porozumění sobě samému a druhým,
- zvládání vlastního chování,
- utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě a mimo ni,
- rozvíjení základních dovedností dobré komunikace a k tomu příslušných vědomostí,
- utváření a rozvíjení základních dovedností pro spolupráci,
- získání základních dovedností pro řešení problémových situací – například řešení konfliktů,
- podporování dovedností a přinášení vědomostí týkajících se duševní hygieny,
- utváření pozitivního postoje k sobě samému a druhým,
- uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci,
- uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů,
- uvědomování si mravních rozměrů různých způsobů lidského chování,
- zdůrazňování škodlivosti sociálně patologických jevů. (Bělík, Hoferková, 2018, str. 54-55)

Resort školství dodává ke zvládání sociálně patologických jevů: „Pojem sociálně patologické jevy je pojem sociologickým a postihuje fatální jevy ve společnosti (alkoholismus, krádeže, vraždy apod.), k nimž mimo jiné také musí směřovat opatření primární prevence. Nicméně ve školním prostředí pedagogové pracují s rizikovým

chováním, vůči němuž zaujímají účinná primárně preventivní opatření s cílem minimalizace projevů i rizik takového chování a případně je diagnostikují a následně přijímají efektivní opatření“. (Bělík, Hoferková, 2018, str. 12)

Nespecifická prevence

Nespecifická prevence je jedním ze dvou složek primární prevence. Jedná se o takovou intervenci, do které řadíme aktivity, které se přímo netýkají konkrétního projevu rizikového chování. Dále nespecifická prevence nabízí aktivity, které napomáhají snižovat riziko vzniku a rozvoje rizikového chování prostřednictvím lepšího využití volného času. „Nespecifickou primární prevenci, realizovanou především prostřednictvím bohaté sítě nevykonnostních/rekreačních, sportovních a kulturních volnočasových aktivit a programů, je třeba považovat za nosnou část celého systému preventivního působení.“ (MŠMT in Miovský, 2010, str. 117) Zabývá se především o zdravý harmonický rozvoj osobnosti jedince, vede k dodržování určitých společenských pravidel, k odpovědnosti za sebe a své chování.

V rámci podpory zdraví a zdravého životního stylu můžeme tento koncept dle WHO podporovat rozvojem politiky veřejného zdraví, podporou podpůrného prostředí (např. trávení volného času), posilováním komunikativních a osobnostních dovedností, rozvojem zdravotnických služeb a orientací na budoucnost, čemuž se rozumí jako rozvíjet oblasti běžného života – hrát si, učit se, pracovat a vytvářet vztahy. Tento koncept podpory zdraví lze pojmout dvěma pohledy. První je širší koncept chápání podpory zdraví, do kterého řadíme jak primární prevenci specifickou, tak prevenci nespecifickou. Pro nespecifickou primární prevenci je ale důležitý druhý, užší koncept chápání podpory zdraví, při kterém se přístup podpory zdraví děje prostřednictvím kvalitní nabídky pozitivních alternativ aktivního a plnohodnotného trávení volného času. (Gabrhelík in Miovský, 2010)

Aktivní trávení volného času jako součást prevence

Dle Kaplánka (2017) v dnešní době pojem volný čas, můžeme chápat jako protiklad k pracovní době. Volný čas představuje časový prostor, během kterého si jedinec svobodně na základě svých zájmů, pocitů a nálad zvolí náplň svého programu. V žádném dalším životním období není člověk schopen využít volný čas a zajímat se tak o široké spektrum zájmových aktivit jako v dětství a dospívání. Postupem dospívání se jeinci zužuje pole zájmu a prohlubuje se do specifického zájmu a činnosti. (Čihák, 2002)

Počátkem šedesátých let minulého století více do povědomí společnosti dostávalo, jak významnou oblastí života a výchovy dětí, mládeže a dospělých se stává právě volný čas. Význam a výchovné možnosti volného času začaly být také analyzovány a využívány vznikající pedagogikou volného času a jejími příbuznými obory. „Posláním pedagogiky volného času je analyzovat dosavadní vývoj právě uvedených oblastí, vnášet do nich nové podněty a iniciativy a harmonizovat jejich řešení, děti a mladé lidi vést k tomu, aby se za pomoci dospělých a později i samostatně učili volit a zvládat správně vhodné aktivity a realizační způsoby tak, aby byly ve prospěch rozvoje jich samých, jejich sociální okolí, společnosti, přírody.“ (Hofbauer, 2004, str. 18)

Aktivní trávení volného času je jednou z prevencí rizikového chování u mladistvých. Pokud má jedinec pestrou nabídku programů a aktivit, je větší šance, že v něčem z toho bude úspěšný a zmenšuje se pravděpodobnost vzniku nežádoucího, rizikového chování. Aktivity a zařízení volného času vycházejí i zde ze svých zásad (dobrovolnost účasti, různorodost obsahového působení, demokratický přístup pro každého, spoluúčast apod.). Svoje působení však přizpůsobují podmínkám, zejména stavu a možnostem účastníků aktivit a terapeutickým postupům. Zvláštní místo v jejich působení pro nachází relaxace a emocionální vyžití, kompenzace tělesných nebo psychických nedostatků a zejména zvyšování důvěry ve vlastní síly, které napomáhá ke zdravotní a sociální rehabilitaci a k návratu do normálního života. (Hofbauer, 2004, str.95)

Obsah výchovy ve volném času má několik cílů svého působení. Kaplánek (2017) uvádí několik autorů, kteří zdůrazňují konkrétní cíle pedagogiky volného času. Základem první oblasti výchovy ve volném čase je dle Gráce rozvoj osobnosti a vztahů, tím se rozumí rozvíjení kladných morálních a charakterových vlastností a dalších vědomostí a dovedností. Další oblastí dle Gráce je cílevědomé rozšiřování kulturního rozvoje dětí a mládeže a vytvoření prostoru k naplňování jejich přání a tužeb. Třetí oblastí je praktické působení – děti i mládež by se měli podporovat k uvědomělému a systematickému

zapojování se do společenských činností, ochrany životního prostředí a veřejného života. Pávková zdůrazňuje prohlubování a osvojování aktivit dětí a mládeže vedoucích ke zdravému vývoji. Dalším z cílů dle Pávkové je směřování pedagogiky volného času k regeneraci psychických i fyzických sil, k aktivnímu oddychu, k rekreaci, zábavě a tím i k formování a rozvoji osobnosti. (Kaplánek, 2017, str. 86 – 88)

Etická výchova jako nový druh prevence

Ačkoliv primární prevence má za cíl vést děti a mládež ke zdravému rozvoji osobnosti, rozvoji sociálních dovedností a vztahů, etická výchova má tyto dovednosti, kterých by jedinec měl nabýt v náplni svého předmětu. Proto ji práce věnuje malou podkapitolu.

Tento předmět spadá do moderní pedagogiky a je postupně zaváděn do jednotlivých základních škol. Vizí etické výchovy je morálně vyzrálý člověk, který se vyznačuje empatií, kreativitou, zdravým sebevědomím, pozitivním hodnocením sebe i jiných a prosociálními formami chování. (etickavychova.cz)

Základem programu etické výchovy je výchova k prosociálnosti, vede žáka k navázání a udržování uspokojivých vztahů, k vytvoření si pravdivé představy o sobě samém, k tvořivému řešení každodenních problémů, k formulaci svých názorů a postojů na základě vlastního úsudku s využitím poznatků z diskuse s druhými, ke kritickému vnímání vlivu vzorů při vytváření vlastního světonázoru, k pochopení základních enviromentálních a ekologických problémů a souvislostí moderního světa. Dle RVP pro základní vzdělávání 2017 se etická výchova skládá z deseti „schodů“:

- Mezilidské vztahy a komunikace.
- Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.
- Pozitivní hodnocení druhých
- Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného rozhodnutí.
- Komunikace citů.
- Interpersonální a sociální empatie.
- Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů. Reálné a zobrazené vzory. (Bělík, Hoferková, 2018, str. 57)

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

4.1 Cíl výzkumu, výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumného kvalitativního šetření v této bakalářské práci je prostřednictvím rozhovorů s dětmi staršího školního věku zjistit, jak podle dětí skauting preventivně předchází vzniku rizikového chování u svých členů.

Mezi dílčí cíle výzkumného šetření jsem zařadila následující:

- Zjistit, co pro děti znamená skauting.
- Zjistit, jak skauting ovlivňuje náplň volného času dětí.
- Zjistit, jakou zkušenost mají děti s rizikovým chováním.
- Zjistit, zda má dle dětí skauting vliv na rizikové chování.

Výzkumné otázky

Hlavní otázka

- Jak skauting preventivně předchází vzniku rizikového chování?

Dílčí otázky

- Co pro členy hnutí skauting znamená?
- Jak skauting ovlivňuje náplň volného času dětí?
- Jaký vztah mají děti k různým typům rizikového chování?
- Jak děti vnímají skauting v souvislosti s rizikovým chováním?

4.2 Použitá metoda výzkumu

Pro tento výzkum byla použita kvalitativní metoda. Metoda se provádí zkoumáním jevů a problémů v přirozeném prostředí a cílem výzkumníka je získat komplexní obraz těchto jevů založený na detailních datech a specifickém vztahu výzkumníka s respondentem. (Švaříček, Šed'ová, 2007) Díky této metodě byla možnost získat hlubší informace než při výzkumu kvantitativním, který podle Švaříčka a Šed'ové (2007, str.23) „*může zásadním způsobem omezovat zkoumanou realitu*“. Výstupem kvalitativního zkoumání je formulování nové hypotézy či teorie, ty ale však není možné zobecňovat. Výsledné výroky jsou platné pouze pro vzorek, na kterém byla data zkoumána. (Švaříček, Šed'ová, 2007) Jako vhodnou metodou sběru dat pro tento výzkum byl zvolen rozhovor.

Interview

Vzhledem k výzkumným otázkám jsem pro tento empirický výzkum jako metodu sběru dat zvolila rozhovor, přesněji interview.

Chráska (2016) popisuje interview jako metodu shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta. Někdy se v podobném významu používá také obsahově širšího českého termínu „rozhovor“. Protože však ne každý rozhovor je interview, je používání pojmu „interview“ přesnější a výstižnější. Anglický výraz „interview“ je složen ze dvou částí, kde *inter* znamená „mezi“ a *view* znamená „názor“ nebo „pohled“ (Chráska, 2016, str. 176).

Interview jsem připravila polostrukturované, aby byl prostor pro doplnění otázky například další rozvíjející otázkou či případné komentáře tazatele či respondenta.

Polostrukturované interview obsahuje připravené otázky, důsledně a systematicky směřující k identifikaci výzkumných témat pomocí příštích detailních odpovědí. Nejdůležitější jeho částí je jádro rozhovoru, které představuje schéma závazné pro výzkumníka. Skládá se z témat a otázek, které výzkumník určitě musí probrat. Schéma rozhovoru může obsahovat připravená témata, od jejich vysoce formalizovaného až k relativně volnému uspořádání. Na toto jádro navazují další doplňující témata a otázky, které vhodně rozšiřují původní záměr. Doplňující otázky mohou výborně posloužit a přinášet informace přímo spojené s kontextem, mohou přispět k mnohem lepšímu uchopení problému, o který se zajímáme. (Miovský, 2006, str. 160)

Realizace rozhovoru by měla probíhat pod danými pravidly. Chráska (2016) sepsal ve své publikaci ty zásadní:

- rozhovor by měl probíhat za vhodné situace s dostatečným časovým prostorem v přirozeném prostředí respondenta.
- postup otázek by měl být od nejobecnější k detailnějším, aby respondent pronikl přirozeně do problematiky
- vytvářet podmínky pro navázání kontaktu tazatele s respondentem pro lepší spolupráci
- dbát na přesný záznam odpovědí. (Chráska 2016)

Otázky k rozhovoru

V první části rozhovoru se zaměřujeme na význam skautingu u respondenta. Co mu skauting přináší či naopak bere a co pro něho znamená skautský slib. Položili jsme tyto otázky:

- 1) *Co pro tebe osobně znamená skauting?*
- 2) *Jaká pozitiva vnímáš na skautingu?*
- 3) *Jaká negativa vnímáš na skautingu?*
- 4) *Čím si myslíš, že se skauting liší nebo vyjímá od jiných volnočasových aktivit, pokud tomu tak je?*
- 5) *Co pro tebe znamená skautský slib?*
- 6) *Máš pocit, že se dle něco chováš?*
- 7) *Představ si, že bys nikdy nechodil/a do skauta. Vše by bylo stejné - rodina, škola, kroužky, až na skauta. Jakým člověkem si myslíš, že bys byl/a, a co bys dělal/a?*

V dalších částech jsme se zaměřili na volný čas respondenta mimo skauting. Co pro dotazovaného představuje volný čas a jak by ho nejraději trávil. Ptali jsme se na následující:

- 8) *Co pro tebe znamená volný čas?*
- 9) *Jak tráví volný čas tvoji vrstevníci, kteří nejsou členi Junáka?*
- 10) *Jaké jsou tvé další volnočasové aktivity?*
- 11) *Jak bys nejraději strávil/a svůj ideální volný čas?*
- 12) *Kolik času trávíš na elektronických zařízeních - telefon, počítač, televize?*

V poslední části jsme se zaměřili na oblast rizikového chování v souvislosti se skautingem i mimo něj. Ptali jsme se respondentů na vztah k různým typům rizikového chování a možné důvody vzniku takového chování. Také nás zajímal názor, zda respondenti sami vnímají skauting jako prostor, kde se společensky nepřijatelnému chování předchází. Otázky byly následující:

- 13) *Víš, co znamená rizikové chování?*
- 14) *Proč si myslíš, že takové chování u lidí vzniká? Jaké jsou faktory, nebo jejich důvody?*
- 15) *Víš, co je to šikana?*
- 16) *Setkal/a jsi se někdy se šikanou?*

17) *Jaký máš vztah ke:*

- *kouření*
- *alkoholu*
- *drogám*
- *lhaní*
- *podvádění*

18) *Myslíš si, že skauting vede své členy k tomu, aby k rizikovému chování nedocházelo?*

19) *Jaké aktivity nebo programy máte ve skautu na toto téma?*

4.3 Výzkumný vzorek

Respondenti

Výběr respondentů jsem zvolila záměrný. Jednalo se o účelové, cílené vyhledávání participantů dle požadovaných vlastností. Požadavkem výběru je právě určená vlastnost (nebo projev této vlastnosti) či stav (např. příslušnost k určité sociální skupině). Na základě tohoto kritéria cíleně hledáme pouze jedince splňující tento požadavek a kteří jsou zároveň ochotni na výzkumu participovat (Patoon, 1990 in Miovský, 2006, str. 135). Jedním z hlavních požadavků bylo aktivní členství respondentů ve skautské organizaci Junák. Dalším z kritérií bylo takové věkové vymezení účastníků, aby odpovídalo staršímu školnímu věku, tedy mezi 11 a 15 lety. Dále jsme požadovali, aby každý z respondentů již slíboval skautský slib, a to buď slib pro mladší členy, teda světlušky či vlčata, nebo pro starší členy, kterými jsou skauti a skautky.

Výzkumný vzorek se skládá z pěti členů skautského hnutí, kteří jsou aktivními členy a chodí do stejného skautského střediska. Výzkumu se zúčastnili tři chlapci a dvě dívky. Předchozí osobní známost participantů a tazatelky pomohla k výběru respondentů tak, aby byly splněny výše zmíněné kritéria výběru.

Respondenti ve výzkumu nejsou cíleně jmenováni z důvodu jejich anonymity. Před rozhovorem jsme se s dotazovanými dohodli, že jejich jména nebudou uvedena, aby se během rozhovoru cítili bezpečně a odpovídali upřímně a pravdivě.

- 1) Dívka, 14 let, gymnázium, 9 let členství (R1)
- 2) Dívka, 12 let, gymnázium, 6 let členství (R2)

- 3) Chlapec, 12 let, základní škola, 7 let členství (R3)
- 4) Chlapec, 11 let, gymnázium, 5 let členství (R4)
- 5) Chlapec, 13 let, základní škola, 5 let členství (R5)

Průběh dotazování

K rozhovorům jsem využila možnosti návštěvy na skautské schůzce, kde jsem celé přítomné skupině dětí popsala a vysvětlila téma bakalářské práce a její cíl. Poté jsem se zeptala, kdo by se chtěl na této práci zúčastnit a na základě těchto dobrovolníků jsme se dohodli na pořadí rozhovorů. Z počátku nebyl správně odhadnutý čas, který jeden rozhovor zabere, a tak jsem na skautské schůzky navštívila několikrát s ohledem na probíhající program. Čtyři z pěti rozhovorů se uskutečnily ve skautské klubovně během skautské schůzky v klidné místnosti, kde byl přítomen jen dotazovaný a výzkumník. Pátý rozhovor byl proveden mimo skautskou činnost, kdy jsme se s respondentkou sešly ve volném čase v parku na lavičce.

Průběh rozhovorů byl velmi přívětivý a přátelský. Jelikož se s dětmi znám řadu let, chtěla jsem této známosti využít tak, aby měly prostor se více otevřít a odpovídat bez ostychu či strachu. Sdělila jsem jim, že v tomto případě zastávám roli výzkumníka a nebudu na odpovědi reagovat z pozice skautské vedoucí. Na druhou stranu nevýhodou a rizikem blízkého vztahu ke skupině, ve které je sám výzkumník členem, může být nedostatečný odstup a ovlivnění pohledu na získané informace. Toto nebezpečí si plně uvědomuji a při rozhovorech i jejich následné analýze jsem se snažila, aby k takové situaci nedošlo.

Mimo připravené otázky byly použité i doplňující otázky na odpovědi, které se utvářely během rozhovoru, výhodou bylo získání více informací.

Nahrávání a přepis

Všichni respondenti byli předem upozorněni, že bude rozhovor nahráván na diktafon kvůli následujícímu doslovnému přepisu a pro analýzu jejich odpovědí na připravené otázky.

4.4 Analýza dat

V následující části předkládané bakalářské práce budou interpretovány získaná data z výzkumného šetření, které budou rozděleny do čtyř kategorií, abychom pojmulí problematiku každé dílčí výzkumné otázky. První oblastí je význam skautingu – jeho výhody a nevýhody. Druhá oblast pojednává o náplni volného času a jak ho skauting ovlivňuje. Třetí část popisuje zkušenosti a vztah skautských členů k rizikovému chování a poslední část se zaměřuje na preventivní působení skautingu z pohledu dětí. Tyto kategorie formulují pohled dětských respondentů na jednotlivá témata.

Níže jsou popsány jednotlivé výzkumné kategorie a k nim příslušných 12 kódů.

Kategorie	Kódy
Význam skautingu – jeho výhody a nevýhody	Pozitiva
	Negativa
Volný čas a jeho náplň	Ideální volný čas
	Volnočasové aktivity
	Elektronické zařízení
Vztah k rizikovému chování	Znalost pojmů
	Zkušenost
	Faktory
	Konkrétní rizikové jevy
Preventivní působení skautingu	Skautské hodnoty
	Přístup vedoucích
	Preventivní programy

Tabulka č.1 – kategorie a příslušné kódy

4.4.1 Výzkumné kategorie

Kategorie: Význam skautingu – jeho výhody a nevýhody

Z odpovědí vyplynulo, že skauting pro děti znamená především dobrý kolektiv přátel. Dále vnímají skaut jako prostor, který nabízí pestrý program, díky kterému se mohou dále rozvíjet a učit se nové věci. Dva respondenti pozitivně hodnotí praktické dovednosti, kterých se při programu mohou naučit: *„Třeba mi přijde užitečný, že jsme se ve vlčatech učili uzly, i když si teď moc žádnéj nepamatuju, i jsme se snažili postavit nějaký stan nebo něco, tak to mi přijde dobrý“*, další uvádí *„Taky na táborech se učím stavět další věci a tak.“*

Dva z respondentů berou skauting jako velkou součást jejich života. Jedna respondentka uvádí *„prostě skaut byl vždycky, že se chodí na nějaký výstavy, nebo se dělají nějaký hry, že to byl vždycky takový zábavný highlight týdne“*, další informant sdělil, že skauting vnímá *„asi jako druhý domov, protože už tu mám hromadu kamarádů...“* Někteří respondenti označují skauting jako místo pro zábavu a odreagování, respondentka uvádí: *„Pro mě je to víc takový, že tu jsou fajn lidi a mám z toho i nějakou inspiraci a vždycky je to fajn místo, kde se můžu odreagovat a neděláme jen věci jako jak se dělají tyhle uzly, ale že děláme i další zábavný věci.“* Další respondentka mluví o dlouhodobosti, kterou skauting přináší, často zůstávají přátelské vztahy na celý život a jedinec se může angažovat v organizaci daného střediska ještě po tom, kdy už není dětský člen.

Za hlavní pozitivum, které většina respondentů vnímá na skautingu je přátelství a pozitivní vztahy ve skautském středisku či družině. Respondentka 1 uvádí přínos kontaktu se staršími *„Prostě se mi v normálním životě nestane, že se můžu bavit se staršíma. Když jsem byla malá, tak jsem tady měla skauty a skautky, který byli starší, a tak jsem v nich i měla vzor.“* Dále pozitivně hodnotí program, kterého se na skautských akcích zúčastní. Považují ho za užitečný a zajímavý. Také zmiňují velkou zábavu a zábavné využití času.

V rámci negativ respondeti sdělují rozdílné věci, které ale vnímají jako drobnosti. Pro dva z nich jsou skautské tábory někdy příliš dlouhé z hlediska toho, že tábor zabere velkou část letních prázdnin: *„... je to fajn a mám to ráda, že je to i tři týdny, ale potom už je to skoro polovina prázdnin pryč“*, druhý tvrdí, že *„když mě ten tábor hodně baví, tak to uteče rychle, ale většinou to bývá, že ty tři týdny jsou dlouhý a ty poslední dny se*

táhnout. “ Pro někoho je zase negativem přílišná fyzický náročnost. Jeden z respondentů vzpomínal na mezery v táborové hygieně, druhý zmínil nepovedené jídlo na akcích. Celkově se většina schodla, že negativa na skautingu spíše nevnímají.

Jednou z tazatelských otázek bylo, jakým člověkem by respondent byl, pokud by do skautského oddílu nikdy nedocházel. Odpovědi na tuto otázku byly velmi individuální. První respondentka se domnívá, že by byla člověk, který by se řídil hlavně podle trendů, které jsou zrovna populární „*Byla bych takovej ten člověk, co nechodí třeba do sekáče, kupovala bych spíš fast fasion. Mám pocit, že teď nad věcmi víc přemýšlím, třeba nad plýtváním. Byla bych víc ten typ makeup holky, měla bych jiný mindset, byla bych více ovlivněná trendama. Ještě bych se hledala, teď mám pocit, že jsem víc ustálená, usazená.*“. Méně by se zamýšlela nad dopady svého jednání, měla by dle jejích slov jiný *mindset* a stylizovala by se do jiného typu člověka. Druhý respondent má pocit, že by se více věcí bál a neměl by tak blízký vztah k přírodě. Třetí respondent by v případě, že by nikdy nenavštěvoval skauting, nevnímal žádnou změnu. Rodina se mu ale snaží prý vysvětlit, že se mu „to“ v budoucnosti bude hodit. Další respondent si myslí, že by „*Většinu čas bych byl doma, neudržel si tak kamarádství a asi bych byl víc negativní*“, kdyby skaut nenavštěvoval. Poslední respondentka má pocit, že by byla horší člověk a úplně jiný, než je teď: „*Z ne vysvětlitelného důvodu mám pocit, že bych byla horší člověk.*“

Kategorie: Volný čas a jeho náplň

Z většiny pro respondenty volný čas představuje nějaký odpočinek či relaxaci. Jedna respondentka odpověděla takto: *Relaxace.* „*Mám skauta raději než jiné kroužky, je tam větší relax. Jinde se víc učím a musím se soustředit.*“ Dále zmiňují spánek, koukání na seriály, návštěvy spolužáků. Častým označením pro volný čas byl sport, nebo jiné aktivní vyžití. Jeden z respondentů radil do volného času i další seberozvoj.

Při svém ideálním volném čase by ho respondenti nejraději trávili se svými přáteli. Společně by zašli ven do parku, zahráli si nějaký sport nebo si zašli na zmrzlinu. Tři respondenti uvedli, že by také možná odpočívali nebo jinak relaxovali. Jeden respondent odpověděl, že by nejraději šel dělat nějaký sport. Další by rád část svého volna věnoval čtení knih.

Celkově všichni respondenti mají poměrně dost dalších volnočasových aktivit. Někteří mají každý den v týdnu nějaký kroužek nebo sport. Nejpočetnější další

volnočasová aktivita byl u respondentů sport. Dále respondenti dochází na nauku hudebních nástrojů a tvůrčí kroužky jako je malování a programování. Týden jednoho z respondentů vypadá takto: „Beachvolejbal mám v pondělí a pátek, v úterý mám volno na odpočinek, ve středu mám komorní hru, cello a potom orchestr a ve čtvrtek skauta, to bývá taky víc oddychový.“

Čtyři respondenti uvedli, že jejich spolužáci tráví více času na telefonu či počítači v porovnání s nimi. Dále dle třech respondentů jejich vrstevníci moc volnočasových aktivit nemají. Někteří spolužáci tráví volný čas převážně sportem, nebo se zabaví vlastní aktivitou, jako je například čtení nebo malování.

Na elektronických zařízení tráví čas všichni respondenti. Jeden uvádí, že na mobilu stráví průměrně tři a půl hodiny denně hlavně na sociálních sítích jako je Tiktok nebo instagram. Ostatní na elektronických zařízení tráví o něco kratší čas, všichni uvádí do dvou hodin. Převážně se ale jedná o sledování seriálů či filmů na Netflixu, nebo hraní her s kamarády přes počítač. Dva respondenti nemají sociální sítě vůbec. Bylo zmíněno i využití časových limitů na telefonu u jednotlivých aplikací, které si respondentka sama nastavila.

Čas	R1	R2	R3	R4	R5
1,5 - 2 hodiny	x	x		x	
1,5 – 2 hodiny 1x-2x týdně hraním				x	
„V pohodě, málo“					x
3,5 – 4 hodiny			x		
Jak	R1	R2	R3	R4	R5
Sociální sítě – Instagram, TikTok	x		x	x	
Žádné sociální sítě		x			x
Komunikační kanál					x
Filmy, seriály	x	x			x
Youtube	x	x	x	x	
Hraní her, programování		x		x	
Práce do školy	x		x		

Tabulka č.2 shrnující, kolik času respondenti tráví informanti na elektronických zařízení a jakým způsobem.

Kategorie: Vztah k rizikovému chování

Po položení otázky „co znamená rizikové chování“ se každý informant pozastavil a zkoušel odhadnout popis takového chování: „...*já bych to vysvětlil jako něco, co by se mohlo stát a bylo by to špatný. Že kdybych udělal tohle, tak by se mohlo stát tohle.*“, druhý odhad byl: „*Jako nějak se chovat, kde je nějaký riziko, nebezpečí?*“ Většina si pod pojmem rizikové chování představuje jakési nebezpečí, možné riziko, které nastane při špatném chování. Další popis byl, že je to něco nelegálního či zlé chování. Také respondenti rovnou uváděli příklady takového chování jako je agrese, pití alkoholu, nebo kouření.

Všichni respondenti uměli popsat, co šikana znamená a jaké typy šikany mohou být. Popisují ji jako zlé, ubližující a poškozující chování skupiny či jednotlivce vůči jednomu. Zmiňují slovní napadení, fyzické, psychické utlačování i šikanu v prostředí internetu.

Všichni respondenti se se šikanou setkali. Někteří se snažili i poškozenému pomoci, nebo hodnotili špatné řešení situace ve třídě nebo jiném kolektivu, kde šikana probíhala. Tři dotazovaní mluvili o možné nevědomé šikaně, kdy si „*lidé často neuvědomují, že šikanují, a nebo že jsou šikanováni.*“

Důvodů, kvůli kterým může vznikat rizikové chování respondenti vymyslely mnoho. Dva z nich hledají původ v rodině, kdy rodinné zázemí není tak vřelé a ideální, jedinec má doma špatné vzory chování a to se poté odrazí na jeho chování: „*Já bych řekl, že je to buď, že mají v rodině nějaký problém a chtějí si to někde vybit.*“ Zmiňují také sociální prostředí vrtevnických skupin, se kterými se jedinec může ztotožnit, nebo ho mohou negativně ovlivnit. Další důvod uvádějí jako psychicky nepříznivé rozpoložení jedince, kdy se necítí dobře, není sám se sebou spokojený, snaží se na sebe strhnout pozornost, jeden respondent předkládá tento názor „*Snaží se být hustý. Když někde nezapadá, tak na sebe tímto upozorňuje, že třeba kouří nebo tak. I u šikany je to stejný.*“ Také může mít nízké sebevědomí a snaží se svou frustraci vybíjet na ostatních. Jiní jedinci mohou vnímat profity či výhody, které mohou získat svým jednáním. Proto například lžou, podvádí a nebo šikanují, jak uvádí jeden respondent. Nápad pro další faktor, který může souviset s rizikovým chováním byl typ člověka. Respondentka navrhla, že lidé mohou mít k takovému chování větší sklony: „*Možná i to, že jsou nějakí lidé k tomu víc náchylnější, třeba k nějakému tomu sebepoškozování a tak.*“

Dva respondenti uvádějí, že kouření zkusili, ale pravidelně nekouří. Další dva naopak chovají odpor ke kouření „*Já vyloženě to ani jednou v životě nechci zkusit, protože je to*

návykový a pak by to šlo dál, jsem na to i náchylný“, „*Jako nikdy jsem to nezkoušela, přijde mi to docela blbost...“* a přijde jim to nebezpečné a zbytečné. Zároveň ale tolerují důvody, proč dospělí lidé kouří, pokud je to v nějaké míře.

Z odpovědí vyplynulo, že tři respondenti již alkohol ochutnali, ale nechutná jim, ani je neláká. Porovnávají konzumaci alkoholu s kouřením: „*nepřijde mi to tak návykové jako kouření.*“. Jiný vidí nebezpečí v tom, jak časté a běžné pití alkoholu je a jak dokáže zkreslit vnímání situací: *Asi stejný jako u kouření, jen mi to přijde častější, běžnější,...“*.

K drogám mají všichni respondenti záporný vztah. Užívání drog jim připadá nebezpečné v kontextu nemocí a bezdomovectví. Jeden z respondentů uvádí i riziko ztráty majetku, sociálního zázemí či vzniku delikventního chování „*Ty by se neměly vůbec vyrábět a prodávat, člověk na to může umřít. Stane se závislým, začne loupit, zabíjet pro dávku, zadluží se, přijde o bydlení, stane se z něho bezdomovec a dostane nějakou nemoc.*“ Další respondent toleruje užívání marihuany jakožto měkkou drogu, ostatní mu připadají velmi špatné.

U otázky lhaní odpovídali respondenti velmi podobně. Hlavním bodem byla váha lži. Pokud se jedná o malé věci, malé lži, přijde to respondentům přípustné. I oni sami v takových situacích zalhali. Pokud se ale jedná o větší věc, na které někomu záleží, tak jim to přijde špatné, až nelegální. Jeden z respondentů uvádí, že se snaží nelhat vůbec, jiní zase tvrdí, že lhaní lze snadno poznat.

U podvádění většina respondentů uvedla, že nepodvádí, přijde jim to zbytečné a nefér. Někteří zmiňují podvádění ve škole v situacích, u kterých si sami vyhodnotí vážnost podvádění. Jedním z podnětů k podvádění ve škole bylo vyhodnocení nepodstatnosti informací k probírané látce, že nebylo třeba si je pamatovat. Respondentka uvádí: *sama zhodnotím, jestli je to informace, kterou nepotřebuju umět, tak ji prostě někdy opišu, nebo nějak podvádím. Ale když je to něco, co vím, že mám umět, bude se mi to hodit, nebo něco, co mě baví, tak se to naučím a nebudu opisovat. Takže když mě to prostě nezajímá a nepřijde mi, že mi to k něčemu bude, jako třeba nějaký letopočet, kdy zemřel nějaký král, tak to podvádím.*“

Kategorie: Preventivní působení skautingu

Dle odpovědí respondentů skauting své členy vede k dobrému chování a snaží se rizikovým faktorům předcházet. Jedna z dotazovaných vnímá pozitivně rychlé reakce vedoucích při nepříjemných situacích a tím i předcházení dalšímu nechtěnému vývoji, respondentka uvádí: „*Jo, mně přijde, že jo, že se to docela jako hlídá, aby se nic špatného nedělo. Není to tak, že byste nás nějak okřikli, nebo tak, ale když se stane nějaká situace, která prostě pro někoho nebude dobrá, tak prostě nás to vedoucí řeknou narovinu, že to není správný a proč to není správný a jak to napravit, ale přijde mi, že to jako právě zachytí hned na začátku, protože s námi tráví hodně času.*“ Jeden z respondentů takový pocit nemá, připadá mu spíš, že ho skauting učí nové věci.

Většina respondentů uvádí, že se svým oddílem měli různé programy, které byly specificky zaměřené na nějaké rizikové téma. Jedna respondentka vnímá preventivní působení v průběžných komentářích od vedoucích při situacích, kdy se vyskytne nějaké negativní, rizikové téma.

Skautský slib je pro každého člena skautského hnutí dobrovolný akt, avšak dva z respondentů sdělují, že důvod pro složení slibu byl spíše společenský tlak, kdy by si připadali zvláště, kdyby slib nesložili, nebo by tím v očích ostatních vypadali odlišně. Pro další dva respondenty představuje slib jakousi příručku či seznam pomocký k dobrému chování, ačkoliv se i bez něho snaží chovat správně. Jedna z odpovědí vypovídala o pocitu sounáležitosti se skautskou komunitou a utvrzení členství.

Na skautský slib si respondenti vzpomenu občas. Někdo ho bere jako prostředek k rozhodnutí správného jednání „*No že podle něho si určím, jak se zachovám, třeba když chci něco udělat, tak se zamyslím, jestli je to dobrý a přitom si vzpomenu na slib.*“, jiní dle svých slov mají slib a skautské zákony spíše zvnitřněné, vžitě. Jeden z respondentů naráží na slib jako možný stresový faktor, pokud ho nějakým způsobem poruší.

4.5 Rozbor výzkumných otázek

Tato podkapitola se věnuje rozboru jednotlivých výzkumných otázek, které byly stanovené na začátku empirické části práce. Byla určena jedna hlavní výzkumná otázka a další čtyři dílčí. Odpovědi na jednotlivé otázky byly zodpovězeny pomocí odpovědí získaných z polostrukturovaných rozhovorů s respondenty staršího školního věku.

Hlavní výzkumná otázka: Jak skauting preventivně předchází vzniku rizikového chování?

V bakalářské práci jsem se zabývala preventivním působením skautingu na vznik či výskyt rizikového chování. Zajímalo mě, jakým způsobem se skauting snaží své členy vést ke správnému jednání, aby se riziko vzniku společensky nepřijatelného chování eliminovalo. Dle odpovědí členů skautského hnutí zle soudit, že hlavním aspektem, který je důležitý je kolektiv. Skauting jako celek má vnitřní pravidla a hodnoty, ke kterým své členy vede ať už přímým působením či nepřímým. Lze tvrdit, že se jedná o zdravé prostředí a pokud děti zdůrazňovaly zejména dobrý kolektiv, znamená to, že v tomto prostředí chtějí trávit čas a jsou v něm rádi. Většina respondentů odpověděla, že má ve skautském oddíle mnoho kamarádů, ne-li nejvíce.

Dále sami dotazovaní tvrdili, že pokud se týká skautského slibu či zákonů, jsou situace, kdy si na toto doporučení vzpomenu a dle něj jednají. Dvě odpovědi informantů dosahují k cíli skautingu a to tak, že se snaží, aby si každý člen skautské hodnoty zvnitřnil a automaticky, nevědomky se podle nich choval.

Dalším preventivním prvkem, kterým skauting eliminuje vznik rizikového chování je přístup vedoucích. Vedoucí se členy tráví většinu času na skautských akcích. Akce trvají někdy až tři týdny, kdy je možné lépe zaregistrovat jakékoliv problémy mezi členy a začít ho řešit. Také děti mají k vedoucím bližší vztah, pokud s nimi tráví více času, a tak se jim i mohou více svěřovat s různými těžkými situacemi a tak je příležitost svěřenému dítěti dobře poradit.

Tím, že skauting dětem nabízí opravdu velkou škálu aktivit (sportovní, tvůrčí, kulturní, sociální, zručné), ve kterých se mohou realizovat, lze tvrdit, že je to pozitivní náplň volného času a každý člen si může během skautského programu najít činnost, která ho bude naplňovat a bude se chtít dál zlepšovat. Dále ale do programu bývají zařazeny i specifické preventivní aktivity, při kterých je rozebírané nějaké rizikové téma s následující diskuzí.

Dílčí výzkumná otázka: Co pro členy hnutí skauting znamená?

Toutu výzkumnou otázkou jsem se dotazovala, jaké přínosy děti vnímají na skautingu – jaká pozitiva skauting nabízí? Většina dotázaných odpověděla, že mají ve skautingu spoustu přátel. Vnímají skaut jako dobré a bezpečné prostředí, kde se mohou odreagovat od různých povinností a zábavně využít volný čas. Skauting dle dětí nabízí zajímavý program, při kterém se naučí nové věci, inspirují se a nabydou nových vědomostí a zdatností. Také zmiňují možnost výletů, výprav a táborů, během kterých tráví delší čas s dobrou partou vrtevníků, ale zároveň se i dostanou do bližšího kontaktu se staršími, se kterými si budují společné zážitky. Jeden z dotazovaných vnímá skaut jako svůj druhý domov, pro další respondentku skautské schůzky znamenají „*highlight týdne*“. Pestrost a různorodé možnosti aktivit nabízí dětem volný výběr programu, který respondeti také doceňují. Dva respondenti odpověděli, že díky skautu tráví více času v přírodě a mají k ní bližší vztah. Tento vztah se propojuje i se smýšlením jedné respondentky, která uvedla, že díky členství v Junáku nad věcmi více přemýšlí, např. ohledně plýtvání, nakupuje oblečení z druhé ruky a není ovlivněna trendy. Dále uvádí „*Ještě bych se hledala, teď mám pocit, že jsem víc ustálená, usazená.*“ Jeden z respondentů odpověděl, že skauting členy celkově vede k dobrému chování a pomáhání ostatním.

Dílčí výzkumná otázka: Jak skauting ovlivňuje náplň volného času dětí?

Členové docházejí do skauta jednou týdně na dvě hodiny, jednou do měsíce mají víkendovou výpravu a během roku probíhají dva tábory – týdenní zimní a třítýdenní letní. Časová náročnost skautingu je jedním z jeho charakteristických prvků – členové se potkávají průběžně během roku, mají více času na společné zážitky a jejich vedoucí mají větší prostor pro výchovné působení. Skautský program nabízí pestrý program z různých odvětví. Dětem je nabízen kulturní program, sportovní, rekreační, tvůrčí. Snaží se rozvíjet jejich sociální i manuální dovednosti, které pak aplikují v běžném životě. Stává se, že se členové při skautkém programu seznámí s novou aktivitou, které se posléze začnou věnovat i mimo skauting.

Dílčí výzkumná otázka: Jaký vztah mají děti k různým typům rizikového chování?

Třetí výzkumná otázka se zabývala tím, jaký vztah mají dotazované děti k různým typům rizikového chování, případně jakou mají zkušenost. Při rozhovoru jsme se společně bavili o šikaně, návykovém chování jako je kouření, užívání jak měkkých i tvrdých, tak i virtuálních drog, dále o lhaní a podvádění. Kromě tvrdých drog má většina dětí zkušenost se všemi vybranými typy rizikových jevů. Tato zkušenost je pouze marginální a nejedná se o žádné větší užívání. Všichni si uvědomují nebezpečí a závažnost rizikového chování a nemají k takovému jednání tendence.

Pokud se týká šikany, zjistila jsem, že se výroky respondentů poměrně shodovaly. Všichni respondenti mají zkušenost s šikanou ať už v pasivní či aktivní formě. Z rozhovoru vyplynuly dva stejné názory, že si lidé nemusí uvědomovat, že jsou šikanováni, nebo že šikanují a že šikana se dotkne za život každého jedince.

U otázky kouření mají děti zkušenost malou, nikdo z nich pravidelně ani nárazově nekouří, jednalo se pouze o první kontakt a zatím je užívání tabákových výrobků neláká.

Vztah k alkoholu mají děti spíše záporný. Konzumace alkoholu jim přijde běžnější, než kouření, ale zkušenost s ním mají pouze zřídka, kdy se jednalo pouze o ochutnání. Stejně jako kouření, pití alkoholu děti neláká.

K drogám mají všechny děti vyloženě záporný vztah, nechtějí je vyzkoušet a byly by rádi, kdyby se ani nevyráběly a neužívaly.

U virtuálních drog je tomu trochu jinak. Děti tráví volný čas na elektronických zařízeních, ale až na jednoho dotazovaného se jedná o dvě hodiny denně. Do této doby spadají jak sociální sítě, tak platformy, na kterých sledují filmy a seriály. Mezi volnočasové aktivity jednoho z respondentů patří programování her, a tak na počítači tráví více času. Dva dotazovaní nemají sociální sítě a tráví čas na elektronických zařízeních zejména sledováním seriálů či komunikací s přáteli.

Při tématu lhaní děti porovnávaly, jestli se jedná o velkou lež, nebo malou. V situaci, kdy jde o malé lhaní, o méně podstatnou věc, je zalhání v pořádku. Naopak pokud se jedná o zásadní věc, o věc, na které někomu záleží, lhaní je podle dětí netolerovatelné.

Posledním tématem, o kterém jsme se s respondenty bavili, bylo podvádění. Děti podvádí převážně jen ve školních situacích, během chvilky kterých se snaží dostat lepší známku a učitel jim to neumožňuje, a tak pro dosažení perfektního výsledku jsou dle jejich názoru nuceni podvádět. Případně pak v momentech, kdy se jedná o látku, kterou samy vyhodnotily za nepodstatnou a tudíž jim přijde zbytečné se ji učit nazpaměť.

Dílčí výzkumná otázka: Jak děti vnímají skauting v souvislosti s rizikovým chování?

Poslední výzkumnou otázkou jsme se ptali na to, jak skauting podle dětí předchází rizikovému chování. Všichni respondenti uvedli, že v rámci skautského programu bývají přednášky na různá témata, které se rizikového chování dotýkají. Také zařazují do programu občas dokumenty a poté si o problematice povídají. Jedna respondentka uvedla, že předcházení vnímá v časném podchycení situace a zabránění opakování či dalšímu rozvíjení. Tím, že vedoucí tráví s dětmi mnoho času, dokáží poznat problém v zárodku a dále situaci dle respondentky „začnou řešit hned a řeknou nám to narovinu.“ Také respondenti zmiňují průběžné komentáře k jejich chování a celkové učení a vedení ke správnému chování.

4.6 Shrnutí výzkumné části

Ve výzkumné části předkládané bakalářské práce jsem se zabývala výzkumným šetřením kvalitativního charakteru. Pro sběr dat jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru, který jsem uskutečnila s pěti respondenty. Rozhovor tvořily předem připravené otázky, které se doplňovaly dalšími vzniklými otázkami během rozhovoru. Skupinu dotazovaných tvořila pětice členů skautského hnutí ve věku 11 až 15 let, dvě dívky a tři chlapci. V rámci výzkumné části jsem si stanovila výzkumný cíl a k němu čtyři dílčí výzkumné cíle empirické části. V rámci hlavního výzkumného cíle jsem chtěla zjistit, jak podle dětí skauting preventivně působí před rizikovým chováním u členů Junáka. V návaznosti na dílčí výzkumné cíle jsem stanovila i dílčí výzkumné otázky. V rámci rozboru výzkumných otázek pomocí rozhovorů jsem zjistila, co pro členy hnutí skauting znamená, jak skauting ovlivňuje náplň volného času dětí, jaký vztah mají děti k rizikovému chování a jak děti vnímají skauting v souvislosti s prevencí rizikového chování.

Závěr

Tématem bakalářské práce bylo Skauting jako prevence rizikového chování. Cílem práce bylo zjistit, jak podle dětí skauting preventivně předchází vzniku rizikového chování u svých členů.

Práce byla rozdělena do čtyř teoretických kapitol a jedné praktické. V teoretické kapitole, která popisuje skauting, jsem se věnovala historii skautingu a jeho vzniku ve světě i v naší zemi. Podkapitola se věnuje osobnostem, které se zasloužili o vznik a charakter skautingu, jakým je teď. V navazující podkapitole jsem se věnovala aktuálnímu skautskému programu a jeho strukturám. Další podkapitola se zabývá skautskou výchovou, jsou zde popsány skautské principy, vysvětlen skautský slib a také skautské zákony. V poslední řadě se tato část zabývá metodikou, kterou skautské hnutí využívá ve své činnosti. V druhém úseku teoretické části jsem vymezila období adolescence. Se skupinou mladistvých v tomto věku byla provedena výzkumná část a proto jsem se zaměřila na popis charakteristických rysů tohoto období. Do této kapitoly patří experimentování a hledání vlastních hranic této věkové skupiny, vlastní vnímání a význam vrstevnické skupiny. Třetí a také poslední kapitolou teoretické části je kapitola mapující rizikové chování a jeho prevenci. Konkrétně se zaměřuje na faktory a důvody vzniku různých rizikových jevů. Dále jsem uvedla výčet několik možných dělení rizikového chování. V druhé podkapitole jsem se zabývala především prevencí. Vzhledem k tématu bakalářské práce jsem do této kapitoly zařadila zejména nespécifickou primární prevenci. V návaznosti na tuto podkapitolu je dále zmapován volný čas a jeho trávení jako součást prevence.

V rámci praktické části jsem zpracovala pohledy skautských dětí na preventivní působení skautingu na rizikové chování. Zjišťovala jsem, co dětem členství v organizaci přináší, jaká vnímají pozitiva a naopak, v čem spatřují negativa a co jim skauting bere. Zajímala jsem se také o vliv skautingu na volný čas dětí a jeho náplň. Jak efektivně tráví děti volný čas a co od něho očekávají. Kromě volného času jsem se zabývala také vztahem dětí k určitým jevům rizikového chování a zjišťovala jsem, jakou zkušenost s nimi skauti mají. Dále mě zajímalo, jak děti vnímají skauting v souvislosti s rizikovým chováním. Zjistila jsem, že členové skautského hnutí nachází preventivní intervenci skautingu převážně v dobrém kolektivu, pestrém programu, délece věnovaného času na akcích a blízkém vztahu k vedoucím. Cíl výzkumného šetření a tím i celé práce tímto považuji za naplněný. Uvědomuji si, že výsledek práce je pouze zlomek v aplikovatelnosti na větší

část populace, ale může být přínosem skautským vedoucím, kdy poslouží jako vhled do vnímání skautingu z pohledu jeho mladších členů. Osobně, jako skautská vedoucí, považuji tento výsledek za pozitivní zpětnou vazbu na dlouhodobé působení skautských principů a motivaci k tomu, že takové působení má cenu. Jelikož se trávení volného času vlivem proměny společnosti, rodin a rozvojem technologií stále mění, mění se i výskyt rizikového chování, proto považuji za patřičné se na tyto oblasti zaměřit. Zjištěné poznatky této práce mohou dále rozvíjet názory na vliv skautingu, efektivní trávení volného času a oblast rizikového chování.

Zdroje

- BADEN-POWELL, Robert, Vlče, skaut, rover, Liberec: Skauting, 1993, s.224. ISBN 80-85421-06-2.
- BĚLÍK, Václav, HOFERKOVÁ, Stanislava, Prevence rizikového chování z pohledu pedagogů, Hradec Králové: Gaudeamus, 2018, s. 142. ISBN 978-80-7435-726-8.
- BĚLÍK, Václav a HOFERKOVÁ, Stanislava. Prevence rizikového chování ve školním prostředí: pro studenty pomáhajících oborů. First edition in Tribun EU. Brno: Tribun EU, 2016, s.141. ISBN 978-80-263-1015-0.
- EKUMENICKÁ LESNÍ ŠKOLA, Skautský seminář o výchově mládeže a formace vůdců, Praha: Scriptum, 1992, s. 120. ISBN 80-85528-13-4.
- HOFBAUER, Břetislav, Děti, mládež a volný čas, vyd. 1. – Praha: Portál, 2004, s.176. ISBN 80-7178-927-5.
- CHRÁSKA, Miroslav, Metody pedagogického výzkumu, Základy kvantitativního výzkumu, 2., aktualizované vydání, Praha: Grada, 2016, s.256. ISBN 978-80-247-5326-3.
- KAPLÁNEK, Michal a kol., Volný čas a jeho význam ve výchově, vyd. 1. – Praha: Portál, 2017, s. 208. ISBN 978-80-262-1250-8 (brožováno).
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s.344. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006, str. 332. ISBN 8024713624.
- MIOVSKÝ, Michal. Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie 1. LF a VFN v Praze, 2012, Togga, 2012, s.220. ISBN 978-80-87258-89-7.
- MIOVSKÝ, Michal (ed.), SKÁCELOVÁ, Lenka (ed.), ZAPLETALOVÁ, Jana (ed.), NOVÁK, Petr (ed.), Primární prevence rizikového chování ve školství, Praha: Sdružení SCAN, 1. vydání, 2010, s.253. ISBN 978-80-87258-47-7.
- NAGY, László, 250 miliónů skautů, Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 1999, s.154. ISBN 80-86109-23-2.

- PHILIPPS, Roland Erasmus. *Dopisy rádci: Skautský zákon*. Praha: ČIN: sdružení pro šíření myšlenek skautingu a ochrany přírody, s.30
- PLAJNER, Rudolf, *Úsvit českého junáctví, Junácké edice 1992*, s.288. ISBN 80-85209-25-X.
- POLÍNEK, Martin, *Tvořivost – (nejen) jako prevence rizikového chování*, Olomouc: UPOL, 2015, 1. vydání, s. 166. ISBN 978-80-244-4842-8.
- SETON, E.T. *Kniha lesní moudrosti*.2. vyd. Praha: Olympia Praha, 1991, s. 350. ISBN 80-7033-084-8.
- SKAUTSKÉ PRAMENY, *Skauting*, Liberec: Skauting, 1995, s.284. ISBN 80-85421-16-X.
- SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada. Psyché (Grada), 2014, s.152. ISBN 978-80-247-4042-3.
- SVOJSÍK, Antonín, Benjamín. *Základy junáctví*. 3.vyd. Praha: Merkur, 1991, s. 724. ISBN 80-7032-001-X.
- ŠANTORA, Roman, NOSEK Václav, JANOV Slavomil, DOSTÁL Václav, Praha: *Skautské století – historie, Junák - český skaut*, Tiskové a distribuční centrum, 2013, 1. el. vyd., s.93. ISBN 978-80-7501-047-6.
- ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára a kol, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*, vyd. 1., Praha: Portál, 2007, s.277. ISBN 978-80-7367-313-0.
- THOROVÁ, Kateřina, *Vývojová psychologie, Proměny lidské psychiky od početí po smrt*, PORTÁL, s.r.o. 2014, s.575. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie; dětství, dospělost, stáří*, Praha: Portál, 2000, s. 522. ISBN 80-7178-308-0.
- VOJTOVÁ, Věra. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 330. ISBN 978-80-210-5159-1.

Internetové zdroje

- ČÁDA, František, Význam skautování: rozprava o výchovné hodnotě skautingu. Praha: J. Springer, 1913
dostupné z: <https://skautskaliteratura.skauting.cz/literatura/detail.php?id=27>
- ETICKÁ VÝCHOVA - Portál pro etickou výchovu ve školách v ČR, O čem je etická výchova?
Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/predstavujeme-etickou-vychovu/>
- JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, z.s., Fakta a čísla, 2023
Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/fakta-a-cisla/>
- JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, z.s., Program, 2023
Dostupné z: www.skaut.cz/skauting/program
- JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, z.s., Stanovy spolku, 2022
Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/files/766032ca-011d-4a4a-a3aa-743f72ce504>
- JUNÁK – SVAZ SKAUTŮ A SKAUTEK ČR, 2011c. Hlavní principy skautského programu. In: Skaut.cz [online]. [cit. 27. 4. 2023]. Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/skautsky-program/hlavni-principy-programu>
- Scout docs – Fundamental Principles [online]. 1992. [cit. 2023-05-10].
Dostupné z: https://scoutdocs.ca/Documents/Fundamental_Principles.php
- TROPPOVÁ, Gabriela. Význam skautingu jako prevence sociálně patologických jevů u dětí [online]. Brno, 2013 [cit. 2023-06-25].
Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/iyy8y/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta

Dokumenty

- Volný čas a prevence dětí a mládeže. 1. vyd. Praha: Čihák, 2002, dokument MŠMT
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013–2018. Praha: MŠMT, 2013

Přílohy

Náhled do rozhovoru s jednou respondentkou č.1

Věk 14 let, Gymnázium Jana Nerudy, 9 let ve skautu

1) Co pro tebe osobně znamená skaut?

„Já mám pocit, že to vždycky všichni brali jakože je to „chodíme do lesa a přírody a takovýhle věci“ a mně přijde, že to úplně takový není tolik, jako zrovna tady ve středisku. Pro mě je to víc takový, že tu jsou fajn lidi a mám z toho i nějakou inspiraci a vždycky je to fajn místo, kde se můžu odreagovat a neděláme jen věci jako jak se dělají tyhle uzly, ale že děláme i další zábavné věci.

- A od čeho ti pomáhá se odreagovat?

„Tak, že pro mě to bylo vždycky takový zábavný, protože mám spoustu věcí jakože škola, kde se hodně učím, pak chodím na nějaký sport a prostě skaut byl vždycky, že se chodí na nějaké výstavy, nebo se dělají nějaké hry, že to byl vždycky takový zábavný highlight týdne.“

2) Jaká vnímáš pozitiva na skautingu?

„Mám z něho hodně kamarádů a hlavně, že je to spojení se staršíma lidma. Prostě se mi v normálním životě nestane, že se můžu bavit se staršíma. Když jsem byla malá, tak jsem tady měla skauty a skautky, který byli starší a tak jsem v nich i měla vzor. Na ostatní kroužky chodím s vrtevníkama většinou a tady je to víc přes ty generace.“

3) Jaká naopak vnímáš negativa na skautu?

„Tyjo, mně přijde, že to moc negativ nemá, mě to přijde dobrý. Já to měla vždycky ráda. Jediný negativum třeba jako co se týče času, že prostě chápu to, měla jsem to ráda, jsou to dvě hodiny, ale teď, když už jsem starší, tak je to jako náročný, protože zrovna ve středu mám hodně věcí, takže je to pro mě někdy časově náročný. Plus ještě ten tábor, jak je na tři týdny. Jakože je to fajn a mám to ráda, že je to i tři týdny, ale potom už je to skoro polovina prázdnin pryč.

- A v kolektivu nejsou nějaké špatné věci?

„Jó, tak někdy nějaký člověk sem prostě nesedne a pak tady moc nechtějí být. Ale ti právě, kteří tady nesednou, tak většinou pak odejdou.“

4) Čím si myslíš, že se skauting liší nebo vyjímá od jiných volnočasových aktivit?

„Mně přijde, že je to takový mix hodně všeho, že to není třeba jako jenom ten sport nebo takhle. Že se tady dělá hodně věcí, že nějaký zajímavosti, vědomosti, nějaký hry i sport, jako lakros. Hlavně mi to přijde všechno o zajímavých věcech, že se dozvídáme i nějaký informace, aktuální věci, když jsou třeba nějaký volby, tak to řešíme a povídáme si o tom. Je to taky hodně na nás, co chceme dělat. Že se nás vedoucí i zeptají, co chceme dělat.“

5) Už jsi slibovala skautský slib?

„Jo“

- A pamatuješ si ho?

„Jako asi bych ho teď úplně přesně celej neodříkala, ale vím, co tam bylo za věci a vím, co jsem slíbila.“

- A myslíš, že to bylo ve vhodnou dobu, nebo bys raději slibovala později?

„Myslím si, že to bylo ve vhodnou dobu, ale taky si myslím, že hodně lidí to bere jakože „jo, slibujou všichni, tak bych taky měl“ a vlastně je to takový, že je tam ale ta možnost slibovat i mnohem později, ale je to spíš tako takovej trend mezi náma, že jako se slibuje takhle v nějakým věku, ale vlastně to tak vůbec nemusí bejt. Jako je tam pár lidí, co slibovali později, ale pak si ostatní říkají „cože, proč jako slibovali pozdě?“, ale je to vlastně úplně v pohodě. Já si myslím, že to bylo ve správný čas, ale taky si trochu myslím, že to nebylo jen úplně moje rozhodnutí, ale byl tak vliv toho okolí.“

- A ten slib, ve kterým jsou vlastně ukotveny i skautský zákony, tě někdy napadne i mimo skauta? Snažíš se dle něho chovat?

„Podle toho se snažím někdy chovat, ale že to není tak, že si vzpomenu na přesný nějaký pravidlo, nebo zákon, ale jde spíš o to, jak se o tom celkově ve skautu bavíme. Ten skaut mě k tomuhle celkově vedl v tomhle směru. V pomáhání lidem a u první pomoci, kterou tady hodně máme, tak si připadám mnohem víc připravená, než hodně ostatních lidí. Třeba ve škole jsme měli kurz o první pomoci, tak jsem toho věděla

nejvíc a všechno, co nám tam říkali už jsem dávno věděla. Takže i takhle mě to připravilo a pak jsem v těch situacích, který by mohly nastat, víc připravená. Takže si na to někdy vzpomenu, ale spíš to mám takový zatomatizovaný, zvnitřněný.

6) Teď taková menší aktivita, taková imaginace – představ si, že bys nechodila nikdy do skauta. Jaký člověk si myslíš, že bys byla? Co bys dělala a tak?

„Já si myslím, že bych byla trochu víc jako ten člověk, co nechodí do sekáče, chodí do těch fast fasion obchodů, nevím moc jak to vysvětlit, ale že ten skaut mě udělal víc jako takovou, že o nějakých věcích víc přemýšlím. I to plýtvání čímkoliv a takovýchle věcí, že mám pocit, že bych byla takovej ten typ tý klasický holky, co nosí ten makeup a nosí tuhle fastfasion a to prostě teď nejsem a jsem za to ráda, protože mi přijde, že tyhle lidi mají takovej jinej mindset a jsou hodně ovlivňovaný těma malejma trendama a že já si připadám už víc ustálená, že ostatní hodně ještě hledají a já si připadám usazeně.“

7) Co pro tebe znamená volný čas?

„Nějaká relaxace a i co se týče skauta a volnýho času, tak to někdy dělám i radši než jiný kroužky, protože mi přijde, že je to taková větší relaxace, než jít na tančení, nebo jít na flétnu. To je jakože se tam víc učím a musím se na to soustředit a připravit, ale skaut mi přešel vždycky víc jako taková lepší zábava a jsou to dvě hodiny relaxace, nejde o extra téma, které se musí naplnit, ale můžeme si vybrat.“

8) A jak tráví tvoji vrtevníci volný čas, když nechodí do skauta?

„Teď ve škole nemá už moc věcí, protože je hodně školy a taky si myslím, že hodně z nich jsou spíš na mobilu a všech těhle věcech a pak nějaký chodí na nějaký sport, ale jako myslím si, že ten skaut je fakt dobrej.“

- Takže jako kvůli škole pak nestíhají žádný jiný kroužky? A co dělají mimo školu?

„Oni chodí ven s kamarádama, ale pro mě je ten skaut jako chodit ven s kamarádama, jakože tady mám hodně kamarádů a je to celý takový fajn. Takže když oni jdou ven s kamarádama a já jdu na skaut, tak je to skoro stejný. Rozdíl mi ale přijde, že ten skaut je víc udržitelnej, že když jsem starší, tak mám méně času, ale skaut je jedna z těch věcí, který bych si chtěla nechat. Protože mi přijde, že 2 hodiny za týden k večeru není nic náročnýho.“

9) Jaké máš další aktivity?

„Tak já chodím na flétnu a pak na to tancování a pak teda ještě chodím na fotoseminář.“

- A jak často tam chodíš?

„Tancování mívám třikrát týdně, ale někdy chodím dvakrát, protože ve středu mám hodně věcí. Pak na flétnu chodím jednou týdně, ale k tomu je ještě orchestr, který je k tomu povinný, takže ten je taky ve středu a musím to střídat. Pak je skaut jednou týdně a fotoseminář ve čtvrtek. Ale jako nějaký ty věci jsou, že tam zas tolik nemusím. Třeba na tancování ve středu se připravují na soutěž, kam já nepojedu, protože to nestíhám a tak místo toho prostě furt chodím na skauta.“

10) A když si představíš svůj ideálně strávený volný čas, jaký by byl?

„Já mám hodně ráda ten fotoseminář, ale skaut je taky hodně dobrej, takže kdybych si mohla vybrat, tak na tom skautu můžu víc relaxovat. Na tancování je stres a na tý flétně taky bývá stres, ale na skautu se dělá prostě nějaká příjemná aktivita, kde není extra stresu. A fotoseminář taky nemá moc stresu, tam si prostě vyvolávám fotky.“

- A doma pak děláš co?

„Tak já toho mám vždycky hodně a pak prostě chvíli prokrastinuju a pak asi dělám nějakou školu, teď poslední dobou jsem začala dělat úkoly dopředu, tak to jsem fakt ráda. Někdy se tak třeba začtu, ale hodně mi to vychází, že domu přijdu docela pozdě a prokrastinuju, co potřebuju a pak už skoro nic jinýho nestihnu. Třeba ještě nějaký úkol udělám na ten další den, co potřebuju a pak už jdu spát.“

11) Kolik času trávíš na elektronických zařízeních a na čem?

„Tak já jsem si sama dala limit na sociálních sítích, jakože na instagramu, netflixu, tiktoku, youtubu, jsem si dala limit celkem malý, že když to sečtu, tak je to dohromady na ty sociální sítě 1h a na netflix 50 minut, protože tam chci třeba astihnout nějakou epizodu, ale na těch ostatních to mám třeba po 10 až 15 minutách. Sama jsem si ho tam dala a mám na to heslo, které zná jen Tonča, takže když chci, tak se ji můžu zeptat, jestli mi to neprodlouží, ale zároveň pak tam není, tak to prostě nemám a nějak se s tím smírím. Třeba teď byla na týden pryč a zjistila jsem, že to zas tak nepotřebuju

ten čas prodlužovat. No a jinak poslední dobou tam řeším i jiné věci, než zábavu, jakože teď moc nepotřebuju počítač, protože v mobilu můžu mít word, můžu tam mít powerpoint, můžu tam mít teamsy, můžu tam mít všechno. Takže když pak někde jedu, tak nepotřebuju počítač a dělám věci na mobilu třeba při cestě, nebo tak. I klidně prezentaci jsem dělala spíš na telefonu, protože to můžu dělat kdykoliv, kdy mám chvíli času. A pak to prostě ozevzdám a funguje to stejně jako na tom počítači. Takže na tom telefonu jsem teď nejvíc, počítač používám spíš jen na film.“

- A televizi doma máte?

„Máme, ale já se nekoukám, já tam jen připojím počítač, abych měla větší obrazovku.“

12) Teď se dostáváme k tomu mému tématu – rizikové chování. Víš, co to znamená?

„Moc ne“

- A co si pod tím dokážeš představit?

„Jako nějak se chovat, kde je nějaký riziko, nebezpečí?“

- Co by tam do toho mohla tak spadat?

„Moc nevím, jako.“

- VYSVĚTLENÍ POJMU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ + PŘÍKLADY

13) Proč si myslíš, že u nějakých lidí takové chování vzniká?

„Asi je to hodně faktorů, jako hodně věcí jde z rodiny, že jsou víc rizikový, třeba se v té rodině něco děje, nebo jim rodiče dávají špatný příklad tím, že dělají nějaké věci špatně. A pak taky okolí celkově, kam chodí, do jakých skupin, které je k tomu mohou vést. A pak možná i to, že nějaký lidi jsou k tomu celkově víc náchylný, třeba k nějakému tomu sebepoškozování nebo takhle.“

14) Co je to šikana?

„Tak to je, když někdo nějak utlačuje nebo poškozují někoho jiného, je na něj zlej, někdy je to i ve skupině lidí, že se nějaký lidi spiknou na nějakého člověka.“

- A zažila jsi někdy šikanu? I jen tak, že jsi ji někde viděla?

„Tak já jsem ve třídě měla velkou věc s šikanou a to vlastně, že jeden kluk spolu s dalšími donutili jinýho kluka přiznat se k tomu, že ukradnul nějakou kartičku, na který byly nějaký peníze k nějakému mléčným automatu, který byl ve škole. A nějaký děti to měly, nějaký ne. Tenhle kluk byl trochu při těle a prostě jeden z těch kluků to někomu vzal z tašky, které leží na chodbě, když se jde na oběd. A pak si tam něco za tu kartičku koupili, protože jim to asi nechtěli kupovat rodiče a pak to svedli na tohodle kluka, protože měl nadváhu a on se k tomu nakonec i přiznal. Mně to přišlo celý divný, sice jsem byla v nějaký čtvrtý třídě, ale přišlo mi to divný a tak jsem se ho na to zeptala osamotě, jestli to fakt udělal nebo ne. A on říkal, že to neudělal, jenomže když se na to pak ptala učitelka, tak řekl, že to udělal i neudělal. Ta učitelka to řešila blbě, protože to řešila před celou třídou a bylo vidět, že se k tomu sama přiklání. A vlastně nikdy se to nedostalo ven, že ho k tomu ty kluci došikanovali, oni drží pospolu a kryli by se navzájem. Ta učitelka to vůbec nepochopila, úplně špatně to udělali a prostě tomu klukovi dali ředitelskou důtku, za to, že to udělal a on pak z tý školy odešel. Takže to byla taková blbá věc a zároveň mi i potom bylo nepříjemný být v té třídě, protože jsem věděla, jak jim to takhle může projít. Tak to bylo velký drama, jinak jsem se se šikanou jindy nesetkala.“

15) Jaký máš vztah je kouření? Zkoušela jsi to někdy?

„No, trošku, ale je to jakože ne, že to není pravidelný. Že je to hodně kolem mě, lidi mají svoje cigarety, hodně lidí ze třídy. Hodně teď jedou ty vapky, třeba lidi z tancování a ty to jedou jednu za druhou.“

- A co alkohol?

„Zkoušela a nedělám pravidelně taky. Kolem lidi taky už docela pijou, ale zatím mě to nijak neláká, ani mi to nechutná. Ani že bych si někde dala pivko, spíš tak někde maximálně lok. Nijak to nepotřebuju.“

- Ani jsi se nenechala nikdy strhnout kolektivem? Nebo že by ti to nějak vnucovali?

„Nene, spíš právě ty lidi to dělají, ale nikoho do toho nechtějí lákat. Sami vědí, že už v tom jsou, ale vlastně jim to asi nevádí, takhle asi chtějí bejt, ale nechtějí nikoho do toho strhnout. Že jako „jestli chceš, tak klidně můžeš, ale jestli nechceš, nutit ti to nebudu“.“

- Zalhala jsi někdy?

„Jako jo, ale mám pocit, že v tom nejsem moc dobrá, přijde mi, že to někdy dokážu udělat, že to není poznat, jestli jsem lhala, nebo ne, ale zároveň to podle mě je vždycky jasný, že lžu. A jako o nějaký velký věci jsem nelhala nikdy, myslím.“

- A co drogy? Jaký k tomu máš vztah?

„Nemám, nezkoušela jsem.“

- A podvádění?

„Ve škole na testu jo no, to jako jo. Ale je to takový, že si to sama zhodnotím, jestli je to informace, kterou nepotřebuju umět, tak ji prostě někdy opíšu, nebo nějak podvádím. Ale když je to něco, co vím, že mám umět, bude se mi to hodit, nebo něco, co mě baví, tak se to naučím a nebudu opisovat. Takže když mě to prostě nezajímá a nepřijde mi, že mi to k něčemu bude, jako třeba nějaký letopočet, kdy zemřel nějaký král, tak to podvádím.“

16) Máš pocit, že skaut vede k tomu, aby se jeho členi takhle nechovali? A jak?

„Jo, mně přijde, že jo, že se to docela jako hlídá, aby se nic špatného nedělo. Není to tak, že byste nás nějak okřikli, nebo tak, ale když se stane nějaká situace, která prostě pro někoho nebude dobrá, tak prostě nás to vedoucí řeknou narovinu, že to není správný a proč to není správný a jak to napravit, ale přijde mi, že to jako právě zachytějí hned na začátku, protože s námi tráví hodně času. Ani mě ale nenapadá, že by někdo v našem středisku někoho šikanoval.“

- A vzpomeneš si na nějaký konkrétní program na nějaké takovéhle chování, který jste měli ve skautu? Jako preventivní, že jste si o tom třeba povídali nebo tak.

„Já mám pocit, že je takovýto kolem internetu a tak hodně ve školách ohledně kyberšikany, že už mě to někdy štve a přijde mi, že se ten člověk stejně v tu situaci zachová jinak. Že je dobrý o tom vědět, ale že kdyby ten člověk byl fakt v té situaci, tak se zachová jinak, protože jiný je to om mluvit a jiný je, když se to fakt stane. Na skautu jsou spíš takový malý průběžný komentáře něčeho, ale nevzpomínám si přesně na nějaký program, možná jen na táboře jsme si nějak udělaly takový sexuální okénko a mohly probrat cokoliv.“

- Tak ti děkuju moc za pomoc a rozhovor!